

## כרוניקה של משטר הכיבוש, 1967–2007

### אריאל הנדל

המכון להיסטוריה ולפילוסופיה של המדעים והרעיונות על שם כהן, אוניברסיטת תל-אביב

#### הקדמה

כרוניקה ארבעים השנים הראשונות של משטר הכיבוש הישראלי בגדה המערבית וברצועת עזה, המובאת בעמודים הבאים, אינה מתיימרת כמובן להקיף את כל היסטוריית הכיבוש. העיקרון המארגן בבחירת הפריטים ההיסטוריים לכרוניקה היה לנסות ולחפש את הפרטים הקטנים המרכיבים את "מכונת הכיבוש"; את היסודות, הסמויים לא פעם מן העין, המאפשרים לחקור את הכיבוש כטכנולוגיה של כוח ושל ממשל.<sup>1</sup>

הכרוניקה עוקבת אחר טכנולוגיות של משמעת (עינויים, כליאה, צנזורה, גירוש); טכנולוגיות של ממשל (מעקב דמוגרפי, הנפקת תעודות, פיקוח על עובדים, כלכלה); טכנולוגיות של הפעלת כוח ישיר וחשוף (הריסת כפרים, לחימה, "חישופים"); טכנולוגיות של התנגדות (לחימה, שביתה, התארגנות, עדות); טכנולוגיות של השתלטות על מרחב (הקמת התנחלויות ומאחזים, פריסת כבישים, הפקעת קרקעות) ועוד.

לכן ניתן דגש מיוחד לצווים צבאיים, שהיו בעלי תפקיד מפתח בטכנולוגיית השליטה; לפסיקות משפטיות שחסמו דרכי פעולה מסוימות או אישרו אחרות; לשיטות הפקעה והשתלטות על אדמות; לנקודות מפתח בתולדות מפעל ההתנחלויות ולמקרים משמעותיים המעידים על הסימביוזה בין הכיבוש האזרחי לכיבוש הצבאי; לשינויים באופני הפעלת האלימות; להחלטות ממשלה בעלות אופי מעשי וכן הלאה. ככלל, מטרת הכרוניקה היא לחקור את אופני השליטה הישראלית בשטחים — על הריבויים, הפיצולים והסתירות שבהם — והיא מתמקדת בצד הישראלי, בהחלטותיו ובפעולותיו יותר משהיא עוסקת בהתפתחות ההתנגדות הפלסטינית או בזירה הדיפלומטית במרוצת השנים.

\* הערת העורך: בשל בעיית מקום לא מובאים בטקסט זה מראי מקום מדויקים לכרוניקה.

\*\* גרסה אנגלית של כרוניקה משטר הכיבוש תראה אור במסגרת קובץ מאמרים על משטר הכיבוש הישראלי, ראו: Michal Givoni, Sari Hanafi, and Adi Ophir (eds.), Forthcoming. *Occupation: Israeli Technologies of Rule and Governance in Palestine*. New York: Zone Books. קווי המתאר של הכרוניקה נגזרו ממטרת הספר, המבקש להציע חקירה מבנית של משטר הכיבוש ולנתח את טכנולוגיות השליטה והכוח המיושמות במסגרתו. אני מודה לעורכי הכרך — מיכל גבעוני, סרי חנפי ועדי אופיר — על תיקניהם, על תוספותיהם ועל הערותיהם. ברצוני להודות גם לניב גורדון ולשיר חבר שקראו גרסה מוקדמת של הכרוניקה והעירו הערות חשובות ומועילות.

<sup>1</sup> Michel Foucault, 1979. *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. New York: Vintage Books; Michel Foucault, 1991. "Governmentality," in *The Foucault Effect: Studies in Governmentality*, eds. Graham Burchell, Colin Gordon and Peter Miller. London: Harvester Wheatsheaf, pp. 87–104.

ניב גורדון<sup>2</sup> מצביע על ארבעה תחומים שבהם קיים מחקר אקדמי על השטחים הכבושים: דיפלומטיה ותהליכים בינלאומיים, משפט, המדיניות הישראלית בשטחים וההתנגדות הפלסטינית. הדבר החסר, לטענתו, הוא ספרות העוסקת בשיטות השליטה הממשיות, בטכנולוגיות השליטה הקונקרטיות. הכרוניקה מבקשת להתמקד בדיוק בנושאים הללו, כשהיא מוותרת על חלקים מהפן ההצהרתי והפוליטי-פנימי של ההיסטוריה של הכיבוש (היינו, מי אמר מה למי ומתי, מה חשב שמעון פרס, מה הצהיר משה דיין ומה היו היחסים בין אריאל שרון לג'ורג' בוש). הוועידות הבינלאומיות, ההסכמים ו"תוכניות השלום" למיניהם הוזכרו בכרוניקה, אך המשקל העיקרי ניתן כאמור לטכנולוגיות הקונקרטיות.

מטבע הדברים, אין אחדות ב"צפיפות" הפריטים הכרונולוגיים ליחידת זמן. השנתיים הראשונות לכיבוש, שבהן התעצב במידה ניכרת אופי המשטר הישראלי בשטחים הכבושים, עמוסות הרבה יותר ממרבית שנות השבעים ומראשית שנות השמונים. כך המצב גם באשר לשתי האינתיפאדות ובאשר לתקופות שונות במהלך "שנות אוסלו". הפירוט הרב בפרקי הזמן האמורים, מול מה שנדמה לעתים כפירוט חסר בשנים אחרות, נובע משתי סיבות עיקריות: הראשונה והטריוויאלית יותר היא העלייה במספר הדיווחים העיתונאיים מחד גיסא, ובמספר המחקרים האקדמיים או הפופולריים מאידך גיסא. מובן שבתקופות של עלייה חדה ברמת האלימות מוקדשים יותר עמודי עיתונות וספרים לנעשה בשטחים הכבושים מאשר בעתות שקט ושגרה (מנקודת המבט הישראלית, כמובן). הסיבה השנייה היא שבזמנים אלו חלו שינויים ועדכונים באופן הפעלתן של טכנולוגיות השליטה. ההתמודדות עם בעיות ועם אתגרים חדשים שינתה ועיצבה מחדש את משטר הכיבוש ואת אופני הפעלת הכוח או ניהול החיים הפלסטיניים. כמו כן, מאחר שהחומר על הגדה המערבית זמין יותר ישנה הטיה קבועה לטובתה בהשוואה למידע על אודות רצועת עזה.

מסיבות אלו, הכרוניקה עשויה להיראות אקלקטית, ובמידה מסוימת זו גם מטרתה: להצביע על גודש הפרטים, על האופן שבו הם מנהלים את כל תחומי החיים (והמוות), ועל השינויים, הגלגולים והשכלולים שעוברות טכנולוגיות השליטה המופעלות בידי משטר הכיבוש. הכרוניקה אינה מתיימרת להיות מאמר בפני עצמו, המציג אמירה או טיעון לכידים. היא מיועדת לשמש כלי עזר לקריאת מחקרים על הכיבוש, בגיליון זה ובכלל, ולכתיבת מחקרים חדשים שיעסקו בפנים השונות של הכיבוש.

מקורות המחקר כוללים קטעי עיתונות מישראל (בעיקר מעיתון הארץ), מחו"ל ומהעיתונות הפלסטינית (באמצעות תקצירים המופיעים בכרונולוגיה הרבעונית המצורפת ל-*Journal of Palestine Studies*); ספרות מחקרית אקדמית ופופולרית; ספרי זיכרונות של קצינים ופקידי ממשל; דוחות של ארגוני זכויות אדם ושל ארגוני סיוע לא ממשלתיים מהארץ ומחו"ל; דוחות של ארגוני האו"ם, הבנק העולמי ועוד.

2 Neve Gordon, Forthcoming. *Israel's Occupation: Sovereignty, Discipline and Control*. Berkeley: California University Press.

## כרוניקה של משטר הכיבוש, 1967–2007

1967

5.6

פרוץ המלחמה בין ישראל לבין מצרים, סוריה וירדן. בסיומה נותרים בידי ישראל שטחי הגדה המערבית, רצועת עזה, רמת הגולן וחצי האי סיני. היתה זו הפעם הראשונה מאז 1948 שפלסטיין המנדטורית היתה נתונה תחת ריבונות אחת.

7.6

מנשר מס' 1 נתלה על קירות הבתים תוך כדי התקדמות הצבא הישראלי, בו נכתב כי צבא ההגנה לישראל נכנס היום לאזור ונטל לידיה את השליטה וקיום הביטחון והסדר הציבורי. מנשר זה וצווים אחרים שיפורסמו בהמשך נוסחו בידי הפרקליטות הצבאית כבר בראשית שנות השישים, במסגרת ההכנות לארגון הממשל הצבאי בשטח כבוש. באותו היום מופץ גם מנשר מס' 2, המעניק למפקד הצבאי סמכויות בלעדיות של שלטון וחקיקה בשטחים שנכבשו. מנשר זה מעניק למפקד הצבאי סמכות לבטל או להשעות כל חוק מקומי, לבטל כל החלטה מוסמכת שהתקבלה כדין, להתעלם מהוראות הדין הבינלאומי, להדיח כל בעל תפקיד, נבחר או ממונה, לתקן תקנות ולבטלן. במשך השנים פרסמה ישראל למעלה מ-2,500 צווים צבאיים, המסדירים את כל תחומי החיים בשטחים.

7.6

צה"ל מחריב שלושה כפרים (עמוואס, יאלו ובית נובא) במובלעת לטרון, סמוך לכביש הראשי בין ירושלים לתל-אביב, ומאלץ את 8,000 תושבי הכפרים לצעוד מזרחה לעבר אזור רמאללה. שלושה ימים אחר כך נהרס חלק הארי של שכונת המוגרבים, הסמוכה לכותל המערבי, לשם יצירת רחבת תפילה למתפללים היהודים. ככלל, בניגוד למצב לאחר מלחמת 1948, הושארו רוב רובם של היישובים הפלסטיניים על כנם. יוצאים מכלל זה הכפרים במובלעת לטרון ומחנות פליטים בבקעת הירדן שנהרסו, ו-50,000 תושביהם פונו. שימוש נרחב בפרקטיקת הריסות בתים החל מיד לאחר המלחמה. דוח של הליגה הישראלית לזכויות האדם והאזרח (The Israel League for Human and Civil Right) קבע כי עד אפריל 1968 נהרסו 5,367 בתים, ומתוכם 1,830 בשלושת הכפרים ההרוסים.

13.6

הממשל הצבאי מודיע כי לכל אזרח בגדה המערבית תינתן אפשרות לעבור לתחום ממלכת ירדן. הממשל מפרסם כי הוא מארגן שירות הסעה מיוחד לאזרחים הרוצים בכך. במלחמה ומיד לאחריה ברחו או גורשו לירדן בין 200,000 ל-250,000 פלסטינים.

15.6

מוקמת ועדת המנכ"לים, שתפקידה לתת מענה לבעיות האזרחיות והכלכליות המתעוררות בשטחים. הוועדה מורכבת ממנכ"לים של כמה משרדי ממשלה, ובראשה עומד מנכ"ל משרד

האוצר. לצדה מוקמת ועדת התיאום, המרכזת את הטיפול בנושאים פוליטיים וביטחוניים, ובראשה עומד קצין צבא. ועדת השרים לעניין השטחים המוחזקים, שהחליטה על הקמת ועדת המנכ"לים, קבעה כי המגמה היא לכסות את ההוצאות לצרכים האזרחיים ממשאבי השטחים וכי משרדי הממשלה לא יקציבו מתקציביהם למשימות האזרחיות של השטחים.

18.6

פורסם צו מס' 25, האוסר על ביצוע עסקות רכוש ומקרקעין בשטחים ללא אישור מהרשויות.

19.6

החלטת ממשלה ראשונה בנוגע לגורל השטחים שנכבשו במלחמה: להחזיקם כפיקודן עד שייחתם הסכם שלום. נקבע כי רצועת עזה תישאר בשליטת ישראל בכל מקרה. כאשר לגדה המערבית, הממשלה מחליטה שלא להחליט.

20.6

פת"ח מודיע על העתקת המפקדה הראשית של הארגון אל השטחים הכבושים.

27.6

ישראל מספחת את מזרח ירושלים יחד עם 28 כפרים נוספים. סך השטח המסופח: 70 קמ"ר (בעוד ששטח מזרח ירושלים הירדנית הוא שישה קמ"ר בלבד). גבולות הסיפוח נקבעו לפי העיקרון של "מקסימום שטח, מינימום ערבים". במפקד שנערך זמן קצר לאחר הסיפוח נמנו 66,000 תושבים פלסטינים בעיר. לתושבים אלו הוצעה תעודת זהות ישראלית בתמורה לויתור על אזרחותם הירדנית. ההיענות להצעה היתה כמעט אפסית, ולתושבים ניתנה תעודת תושב ישראלית, המקנה זכויות אזרח חלקיות בלבד.

2.7

הכנסת מחליטה על מערכת שיפוט כפולה: עברות שישראלים מבצעים בשטחים יידונו בבית משפט בישראל.

13.7

מוצגת לראשונה "תוכנית אלון" (או בשמה המלא: "עתיד השטחים ודרכי הטיפול בפליטים"), שתהיה התוכנית המנחה להתיישבות בשטחים בעשור הראשון לכיבוש, אף שמעולם לא התקבלה באופן רשמי. עיקרי התוכנית: נהר הירדן הוא גבולה המזרחי של ישראל; בקעת הירדן, דרום הר חברון, ירושלים המזרחית ועזה יסופחו לישראל ותהיה בהם התיישבות נרחבת; לא תהיה התיישבות באזורים פלסטיניים צפופים שיזכו לשלטון אוטונומי; מספר מסוים של פליטי הרצועה ייושבו מחדש בגדה.

16.7

הותרה תנועת אוטובוסים בין עזה לגדה.

יולי

פורסמו צו מס' 58 וצו מס' 59, הקובעים כי רכוש של נעדרים ורכוש של אזרחי אויב יועבר ליד המדינה. על בסיס הצו הראשון העבירה ישראל לבעלותה בחמש השנים הבאות כ-7.5% משטח הגדה. על בסיס הצו השני הופקעו עד 1979 כ-13% משטחי הגדה.

## יולי

ישראל מתירה לתושבי הגדה המערבית שברחו לירדן במהלך המלחמה לשוב לבתיהם, בתנאי שיעשו זאת בתוך חודש ימים. מועד זה הוארך לבסוף כמה פעמים. בתוך חודשיים וחצי חזרו כ-14,000 פליטים מתוך 120,000 מגישי בקשות. בסך הכול התירה ישראל בחמש השנים הראשונות לכיבוש לכ-45,000 פליטים לשוב לגדה. חזרתם של גברים בני 16–60 נאסרה.

22.8

פורסם צו מס' 92, המפקיע את כל משאבי המים בגדה.

31.8

העיר העתיקה בירושלים מוכרזת "אתר עתיקות". כל בנייה נאסרת עד ביצוע סקר ארכיאולוגי.

## אוגוסט

ועדת המנכ"לים וועדת התיאום, שמונו מיד עם כיבוש השטחים לטפל, בהתאמה, בהיבטים אזרחיים וביטחוניים של הממשל בשטחים, מאוחדות. בראשן מתמנה לראשונה מתאם הפעולות בשטחים, הכפוף הן לשר הביטחון והן למטכ"ל וממלא תפקידים אזרחיים וצבאיים גם יחד.

1.9

החלטות ועידת הפסגה הבין-ערבית בח'רטום: "שלושת הלאוים" — לא להכרה בישראל, לא לניהול כל משא ומתן אתה ולא לכריתת חוזה עמה.

4.9

בבתי הספר בגדה מוכרז על שביתה כללית, הנמשכת כחודשיים. סיבותיה: מחאה על סיפוח מזרח ירושלים ועל האיסור להשתמש בעשרות ספרי לימוד.

10.9

ישראל מפקיעה 100,000 דונם להקמת חמישה בסיסי צבא בגדה.

21.9

גירוש ראשון: הקאדי הראשי של הגדה המערבית, עבד אל-חמיד א-צייח, מואשם בהסתה ומגורש לירדן.

27.9

הקמת ההתנחלות הראשונה, כפר עציון, על חורבות יישוב יהודי שנחרב במלחמת 1948.

## ספטמבר

מפקד אוכלוסין ראשון בשטחים. בגדה נמנים 667,200 תושבים (כולל מזרח ירושלים); ברצועת עזה נמנים 389,700 תושבים.

6.11

היתר כניסה חופשית לישראלים לשטחים.

9.11

ראש הממשלה לוי אשכול פונה רשמית ליושב ראש ההסתדרות הציונית בבקשה שהמחלקה להתיישבות בהסתדרות הציונית תסייע לממשלה בהקמת יישובים חדשים בשטחים.

## 15.11

הקבינט מאשר את תוכניתו של שר הביטחון משה דיין ל"ממשל בלתי נראה" בשטחים, שעקרונותיו הם אי-בולטות, אי-התערבות, "גשרים פתוחים" בין הגדה לירדן ומעבר חופשי בין הגדה לרצועה ובין השטחים לישראל.

## 22.11

החלטת מועצת הביטחון 242. הסעיפים העיקריים בהחלטה קראו לנסיגה של כוחות מזוינים ישראלים משטחים שנכבשו במלחמה, ליישוב צודק של בעיית הפליטים ולכיבוד ריבונותה של כל מדינה באזור. מצרים וירדן קיבלו את ההחלטה כמעט מיד. ישראל קיבלה אותה בדצמבר 1967. הפלסטינים הסתייגו מההחלטה במשך שנים, כיוון שהיא צמצמה את הסוגיה הפלסטינית לבעיית הפליטים אגב התעלמות מדרישת הפלסטינים להגדרה עצמית.

עוד ב־1967:

\* הפרקליט הצבאי הראשי מאיר שמגר מתיר לפלסטינים לעתור לבית הדין הגבוה לצדק. בהיעדר התנגדות מצד הפרקליטות, בית המשפט העליון מכיר דה־פקטו בזכות העמידה של פלסטינים תושבי השטחים. במהלך השנים ידחה בג"ץ כ־99% מן העתירות שיגישו פלסטינים.

## 1968

## 1.2

ביטול מכסים בין השטחים לישראל.

## 1.3

שינוי הסטטוס של השטחים מ"שטחי אויב" ל"שטחים מוחזקים".

## 18.3

צו מס' 234: על כל פלסטיני זכר מעל גיל 16 להצטייד בתעודת זהות, שאותה עליו לשאת על גופו בכל עת.

## 12.4

קבוצת יהודים בהנהגת הרב משה לוינגר מגיעה למלון פארק בחברון כדי לערוך בו את ליל הסדר ומסרבת להתפנות. בחודש מאי עוברים המתנחלים לבניין הממשל הצבאי בעיר, ובספטמבר הם מתחילים להקים את בתיהם בסמוך לו.

## 7.7

ועדת השרים לענייני כלכלה מתירה העסקת עובדים פלסטינים בישראל, וקובעת כי העובדים יקבלו שכר עבודה שווה לזה של עובד ישראלי, וכי ינוכו כל הניכויים המנוכים מעובדים ישראלים. כבר בשנה זו 6% מכוח העבודה הפלסטיני עובד בישראל. כספי המסים הם המקור העיקרי לתקציב הממשל הצבאי. באשר לתשלומי הביטוח הלאומי, אף שהפלסטינים משלמים אותם, אין הם מרוויחים מהם.

## 19.7

מבוטל העוצר הכללי שהיה נהוג בגדה המערבית מאז המלחמה.

## 1.8

פעולת חבלה ראשונה נגד אזרחים ישראלים בגבולות הקו הירוק: מטען חבלה מושלך בקפה אוריינט בירושלים.

## 4.9

שר הביטחון משה דיין מציע תוכנית להקמת ארבע ערים יהודיות בגדה, בסמיכות לערים פלסטיניות מרכזיות. בכל עיר אמורות להתגורר בשלב הראשון כמה אלפי משפחות. תוכנית דיין נתפסת כתגובה לתוכנית אלון וכניסיון לעקוף אותה.

## נובמבר

שירות התעסוקה של משרד העבודה הישראלי מקים לשכה מקומית ראשונה בשטחים. ב-1976 היו כבר 34 לשכות כאלה. עם זאת, רוב העובדים הפלסטינים בישראל לא הועסקו באמצעות הלשכות, אלא על בסיס קשרים ישירים עם מעסיקים ובעזרת "שוקי עבדים" בפאתי הערים.

## עוד ב-1968:

\* במהלך 1968 הוקמו שלוש התנחלויות כמאחזי נח"ל, כולן בבקעת הירדן.

## 1969

## 1.1

צו מס' 291 מקפיא את הליכי ההסדר והרישום של זכויות תושבי הגדה המערבית על אדמותיהם. מסיבות היסטוריות מגוונות, הנוגעות בין השאר לרצון להימנע מתשלום מסים ולפרקטיקות עיבוד שיתופיות-מסורתיות, למעלה מ-70% מהקרקעות בגדה המערבית לא הוסדרו בהליך רישומי כלשהו עד הקפאת ההליכים. הקפאת הרישום תקל בעתיד על המדינה להכריז על קרקעות פלסטיניות כ"אדמות מדינה" ולהפקיען לצורך הקמת התנחלויות.

## יוני

שביתה כללית לציון שנתיים למלחמת 1967. בתגובה ישראל מגרשת לירדן תשעה ממנהיגי השביתה.

## דצמבר

צו מס' 363 אוסר על בנייה, על שימוש ועל רעייה בשמורות טבע. לימים הוכרזו כ-5% מאדמות הגדה כשמורות טבע.

## 1970

## 1.5

פורסם צו מס' 378 בדבר הוראות ביטחון, הכולל 97 סעיפים ראשיים המעניקים לצה"ל סמכויות רבות במגוון תחומים: ביצוע מעצרים ומעצרים מנהליים, עריכת חיפושים, החרמת רכוש, סגירת מוסדות או אזורים מסוימים, הטלת הגבלות על חופש התנועה ועוד.

**ספטמבר**

"ספטמבר השחור": בעקבות ניסיון התנקשות במלך חוסיין ושלוש אירועים של חטיפות מטוסים שהונחתו בירדן (שם פוצצו החוטפים את המטוסים הריקים בפני מצלמות הטלוויזיה), הופכת המתיחות בין הממלכה ההאשמית לארגוני ההתנגדות הפלסטיניים לעימות גלוי ומזוין. צבא ירדן פותח במתקפה נגד ארגוני ההתנגדות, שתוכרע רק כעבור עשרה חודשים. ארגוני ההתנגדות יסולקו מירדן ויערכו מחדש בלבנון.

5.10

דוח הוועדה המיוחדת של האו"ם לבחינת פרקטיקות ישראליות המשפיעות על זכויות האדם של האוכלוסייה בשטחים הכבושים (Report of the Special Committee to Investigate Israeli Practices Affecting the Human Rights of the Population of the Occupied Territories) קובע כי ישראל משתמשת בעינויים בחקירות של פלסטינים.

30.11

הקמת היאחזות הנח"ל הראשונה ברצועת עזה, כפר דרום.

**דצמבר**

מתחיל מבצע צבאי לחיסול ההתנגדות הפלסטינית ברצועת עזה בפקודו של אלוף פיקוד הדרום, אריאל שרון. המבצע נערך בעקבות גל של התנגדות חמושה ברצועת עזה, שהחל לקראת סוף שנת 1968. ההתנגדות כוונה בתחילתה בעיקר כלפי תושבי הרצועה שנחשדו בשיתוף פעולה עם ישראל, אך התרחבה בהמשך לפגיעה באנשי כוחות הביטחון ובאזרחים ישראלים. במסגרת המבצע הוקמה גדר סביב מחנות הפליטים ברצועה, הוטל עליהם עוצר, וכוחות צבא ישראליים, יחד עם השב"כ ועם משתפי פעולה פלסטינים, פשטו על המחנות בחיפוש אחר "מבוקשים". כ-12,000 גברים נעצרו והועברו למרכז המעצר אבו-זניימה שבחצי האי סיני. במתקפה נהרסו כ-2,000 בתים, שהתגוררו בהם כ-15,000 בני אדם.

עוד ב-1970:

- \* רצועת עזה מחוברת לרשת החשמל הישראלית.
- \* דוח צבאי לסיכום שלוש שנות שליטה ישראלית בשטחים קובע כי מלחמת ששת הימים מחקה את הקו הירוק שהפריד בין ישראל לשטחים, וכי הדרך היחידה למנוע התקוממות פוטנציאלית היא לשאוף באופן מתמיד לשיפור רמת החיים והשירותים.
- \* ב-1970 הוחזקו 1,261 פלסטינים במעצר מנהלי ללא משפט. ב-1971 ירד המספר ל-445.
- בין 1973 ל-1977 יימנו בממוצע כארבעים עצורים מדי שנה.

1971

1.4

צו מס' 418: שינוי חוק התכנון הירדני. הצו מאפשר לישראל לשנות את מבנה מערכת התכנון בגדה המערבית, שהיה קיים בזמן השלטון הירדני, כך שיצומצם ייצוגו של הציבור הפלסטיני בהליכי התכנון. מועצת התכנון העליונה, שהורכבה ברובה מאנשי צבא ומנציגי

המתנחלים, מקבלת את הכוח הבלעדי להעניק היתרי בנייה ולתקן, לבטל או להשעות לזמן קצוב את תוקפם של כל תוכנית או היתר.

1.8

במסגרת המבצע הצבאי בעזה מפונים אלפי פליטים ממחנה ג'בליה ומועברים למחנות אחרים ברצועה. הפינוי נערך במטרה להרוס מבנים ולפרוץ "דרכי ביטחון" באזורים ששימשו מסתור לתאים של הפת"ח ושל החזית העממית לשחרור פלסטין. ניסיון להעביר עשרות אלפי פלסטינים מעזה לגדה יופסק בסוף החודש בשל גילויי התנגדות גוברים של התושבים.

עוד ב־1971:

\* היועץ המשפטי לממשלה, מאיר שמגר, קובע כי אמנת ז'נווה הרביעית אינה חלה בשטחים, אך מצהיר כי למרות זאת תנהג ישראל דה־פקטו בהתאם לכללים ההומניטריים של האמנה ושל תקנות האג.

1972

9.3

דובר צה"ל מודיע על גידור שטחים בפתחת רפיח "משיקולי ביטחון". משמעות הגידור היא נישול וגירוש של כ־1,500 משפחות בדוויות המתגוררות באזור שבו תוקם מאוחר יותר העיר ימית.

28.3

בחירות ראשונות לעיריות. ירדן ואש"ף מחרימים את הבחירות. רשאים להשתתף רק גברים מעל גיל 21, בעלי רכוש, ששילמו את מסיהם בזמן (תושבי מחנות הפליטים, לדוגמה, לא יכולים היו להצביע) — כ־5% מתושבי הגדה בסך הכול. לרווחת ישראל, הכוחות המסורתיים זכו בבחירות.

2.7

היתר יציאה כללי: תושבי השטחים רשאים להיכנס לישראל ללא צורך בהיתר אישי. ההיתר אינו תקף בשעות 01:00–05:00. בפועל, פועלים פלסטינים רבים מאוד נשארים ללון בישראל.

יולי

חיסול ההתנגדות הצבאית ברצועת עזה. פשיטות אגרסיביות של צה"ל, בפיקוד אריאל שרון, ועבודה מאומצת של השב"כ הביאו להדיפת הלוחמים הפלסטינים אל תוך מחנות הפליטים. במחנות עצמם החל צה"ל לסלול דרכים "ברוחב טנק", תוך כדי הרס רב של בתים ותשתיות, כדי להפוך אותם לנגישים לצבא ולא לאפשר ללוחמים למצוא בהם מסתור. ההריסה מוצגת כחלק מתוכנית ליישוב מחדש בשכונות חדשות ברצועה באופן שיתרום ל"פתרון בעיית הפליטים". בסופו של דבר, כ־12,000 פליטים יעברו מהמחנות לשכונות חדשות שנבנו ברצועת עזה.

## עוד ב־1972:

\* הממשל הצבאי מאשר להרחיב את מכללת ביר זית ולהפוך אותה לאוניברסיטה. במשך השנים נאלצה האוניברסיטה להתמודד עם תקופות ארוכות של סגירה כפויה, גירוש מרצים ועובדים, החרמת ספרים וכתבי עת והיעדר אישורים למרצים שאינם פלסטינים.

## 1973

## יולי

"מבצע 'כפז' יוצא לדרך: שוטרים ונציגי משרד העבודה פושטים על מושבים ומחפשים פועלים פלסטינים שנותרו ללון בשטח ישראל בניגוד להוראות היתר היציאה הכללי. הפועלים מגורשים חזרה לשטחים ומעסיקיהם נקנסים. המבצע הופסק עם פרוץ המלחמה.

## 6.10

"מלחמת יום כיפור" בין ישראל לבין סוריה ומצרים. במהלך המלחמה וזמן קצר אחריה מתגברת ההתנגדות הפלסטינית. התגובה הישראלית כוללת מבצע מעצרים נרחב, פיצוץ עשרות בתים והקמת עשרות מחסומים בכל רחבי הגדה. בזמן המלחמה נאסרת כניסת פלסטינים לתחומי מדינת ישראל.

## עוד ב־1973:

\* מוקמת החזית הלאומית הפלסטינית (PNF). ארגון זה הגדיר את עצמו זרוע של אש"ף בשטחים הכבושים, ומטרתו היתה לארגן התנגדות המונית לכיבוש. בין פעילויותיו: עידוד שביתות והפגנות של איגודי עובדים, מועצות סטודנטים וארגוני נשים.

\* ב־1973 הוחמרו הקריטריונים לאישור בקשות לאיחוד משפחות בין פלסטינים בפזורה לפלסטינים בשטחים, אולם אלו נותרו חסויים. בשל כך, חלה ירידה תלולה במספר האישורים שניתנו. לפי אחת ההערכות, בין 1973 ל־1983 אושרו רק כאלף בקשות בממוצע מדי שנה (בהשוואה לכ־7,500 בממוצע בשנים 1967–1973). ב־1979, למשל, היו תלויות ועומדות כ־150,000 בקשות לאיחוד משפחות.

## 1974

## 4.2

כינוס היסוד של תנועת גוש אמונים, תנועת הדגל של ההתנחלות הדתית-אידיאולוגית בשטחים הכבושים.

## 7.6

עלייה ראשונה לקרקע של גרעין אלון מורה בתחנת הרכבת הישנה בסבסטיה. ניסיון ראשון להתיישבות באזור ערבי צפוף בלב השומרון באופן החורג מהקווים המנחים שקבעה תוכנית אלון להתיישבות בשטחים.

## 22.11

עצרת האו"ם מכירה בזכות ההגדרה העצמית של הפלסטינים ומעניקה לאש"ף מעמד של

משקיף קבוע בכל מוסדות הארגון. שביתות והפגנות נרחבות בכל רחבי השטחים. ישראל מקימה מחסומים ומפעילה כוחות צבא גדולים כדי למנוע את ההתכנסויות.

עוד ב־1974:

\* 32% מכוח העבודה הפלסטיני עובד בישראל.

1975

20.4

הקמת ההתנחלות עפרה, במסווה של מחנה עבודה לעבודות גידור במחנה צבאי סמוך.

15.8

בלחץ מתנחלי חברון, משונים הסדרי התפילה במערת המכפלה. הפגנות של פלסטינים בגדה.

21.9

הקמת ההתנחלות מעלה אדומים, שתוכנן לימים כעיר הראשונה בשטחים ותהיה ההתנחלות הגדולה ביותר בגדה המערבית עד שנת 2004.

10.11

עצרת האו"ם מקבלת החלטה המגדירה את הציונות כצורה של גזענות.

1.12

לאחר כמה ניסיונות כושלים מצליחים מתנחלי גוש אמונים (גרעין אלון מורה) לקבל אישור ממשלתי להישאר בשומרון. במסגרת הצעת פשרה הם עוברים להתגורר במחנה הצבאי "קדום", ולאחר כשנתיים מקימים את התנחלות קדומים.

עוד ב־1975:

\* פעיל השלום אורי אבנרי נפגש עם נציג אש"ף, סעיד חמאמי, ומאוחר יותר גם עם עיסאם סרטאווי, מנתח לב שנטל חלק בפעולת פתח נגד נוסעי אוטובוס אל-על בשדה התעופה במינכן.

1976

18.1

אזור ראשון של היאחזות נח"ל ברצועת עזה: מוקמת ההתנחלות נצר חזני.

מארכ

הפגנות נרחבות בגדה המערבית. ישראל משתדלת להמעיט בערכן.

12.4

בחירות לרשויות המקומיות. מהפך לטובת הדור הצעיר והלאומי. חיזוק לאש"ף.

12.5

ארצות הברית מביעה התנגדות להתנחלות ישראלית בכל שטח שהוא בשטחים הכבושים.

אוגוסט

גל שביתות מסחר בגדה המערבית בכלל ובשכם בפרט, בתגובה לדרישות המסים הגבוהות. ענישה קולקטיבית נגד העיר.

עוד ב־1976:

\* אורי אבנרי יוזם את הקמת המועצה הישראלית לשלום ישראלי-פלסטיני, שהיו חברים בה בין השאר האלוף במיל' מתי פלד ומזכ"ל מפלגת העבודה לשעבר לובה אליאב. הקבוצה נפגשה בגלוי עם בכיר אש"ף, עיסאם סרטאווי. אנשי המועצה נפגשו עם ראש הממשלה אז, יצחק רבין, והעבירו לו מסרים מסרטאווי, שהציעו הכרה במדינת ישראל והקמת מדינה פלסטינית בשטחים הכבושים (זאת בניגוד לעמדה הרשמית שהציג אש"ף באותם ימים, שלא הכירה כלל בישראל ודרשה את כל ישראל המנדטורית). המגעים עם רבין לא העלו דבר.

1977

17.5

מהפך פוליטי בישראל. מנחם בגין ותנועת הליכוד עולים לשלטון, ומבטיחים תנופת התנחלויות משמעותית. הממשלה נוטשת את תוכנית אלון, מסירה את המגבלות על ההתיישבות ומעודדת התיישבות בשומרון ובאזורים בעלי אוכלוסייה פלסטינית צפופה. בתקופת כהונתן של ממשלות הימין (1977–1984) הוקמו כשבעים התנחלויות חדשות ומספר המתנחלים גדל פי שמונה והגיע לכ־35,000. ההתיישבות המסיבית החלה ב־1982, אחרי השלמת הסכם השלום עם מצרים ופינוי היישובים בסיני. התנחלויות רבות מוקמות על פי דגם היישוב הקהילתי: מגורים מרווחים בבתים צמודי קרקע ותעסוקה מחוץ ליישוב עצמו. מדובר במודל יישובי המנתק בין מיקום היישוב לשאלת קיימותו הכלכלית, וכך פותח פתח להקמת יישובים גם במקומות שאין בהם שטחים רציפים או נוחים לעיבוד. בכך מתאפשר ניצול מיטבי של אדמות המדינה בשטחים, שרובן אדמות טרשים לא מעובדות שאינן תמיד רציפות.

19.6

העיתון *The Sunday Times* מדווח כי ישראל מענה עצירים ערבים, ומצביע על הפרקטיקות הבאות: (א) תליית העציר מהידים ומשיכת אבריו האחרים במשך שעות, לעתים עד אובדן הכרה; (ב) גרימת כוויות באמצעות בדלי סיגריות; (3) מכות מקל באשכים; (4) קשירה וכיסוי עיניים במשך ימים (במקרה אחד, למשך שבעה ימים); (5) נשיכות כלבים; (6) מכות חשמל ברקות, בפה, בחזה ובאשכים.

עוד ב־1977:

\* הוקמה אוניברסיטת א־נג'אח בשכם.

1978

1.4

ההפגנה הראשונה של תנועת שלום עכשיו בכיכר מלכי ישראל למען ויתורים ישראליים במשא ומתן לשלום עם מצרים. תנועה זו הוקמה בידי קבוצת קצינים וחיילים במילואים

והפכה במהרה לכוח החוץ-פרלמנטרי המרכזי בישראל שקרא לנסיגה מהשטחים ולפינוי ההתנחלויות.

27.7

מתחילה סלילת כביש חוצה שומרון, המחבר את אריאל ואת יישובי השומרון למרכז הארץ. לציר תנועה זה תפקיד חשוב בהרחבת חדירתן של ההתנחלויות לעומק הגדה.

17.9

חתימה על הסכמי קמפ־דיוויד, הכוללים שני הסכמי מסגרת: האחד לשלום בין ישראל למצרים והאחר להסדר שלום כולל במזרח התיכון. ישראל מוותרת על שטח חצי האי סיני, ולפלסטינים בגדה וברצועה מובטחת אוטונומיה.

14.11

ידיעות בעיתונים: הממשל הצבאי מטיל פיקוח חמור על כינוסים פוליטיים בשטחים, באמצעות אכיפת החוק הירדני הקובע כי מארגני כינוסים יחויבו להגיש לממשל מראש את רשימת הנואמים ונאומיהם.

עוד ב־1978:

\* בתגובה להסכמי קמפ־דיוויד, שהציעו לפלסטינים אוטונומיה בלבד, מוקמת הוועדה הפלסטינית להכוונה לאומית (National Guidance Committee), שמטרתה לגבש התנגדות מלוכדת ואפקטיבית לכיבוש. גוף זה, שהפך להיות המוביל בין תומכי אש"ף בשטחים לאחר הוצאת החזית העממית מחוץ לחוק, הוצא אף הוא מחוץ לחוק בסוף 1982.

\* צו מס' 752 מסדיר את הקמת אגודות הכפרים כמשקל נגד לתנועות הלאומיות הפועלות בערים הפלסטיניות. האגודות נועדו לשמש מנהיגות אלטרנטיבית התומכת בישראל וזכו למימון ישראלי ובהמשך אף לחימוש. ב־1984 נואשה ישראל מתקוותה כי אגודות הכפרים ירכשו השפעה פוליטית משמעותית בשטחים והפסיקה לתמוך בהן.

\* מתתיהו דרובלס, ראש החטיבה להתיישבות בהסתדרות הציונית העולמית, מציג תוכנית להקמת שישים התנחלויות כפריות ועירוניות בגדה. כעבור חמש שנים הגיש תוכנית מעודכנת ליישוב 100,000 מתנחלים נוספים.

\* מוקמת המכללה האסלאמית בעזה.

1979

15.3

החלטת בית הדין הגבוה לצדק בעניין ההתנחלות בית אל. בעלי הקרקעות המופקעות טענו בפני בית הדין כי הקמת יישוב אזרחי אינה עונה על הצורך הביטחוני שלשמו נתפסו הקרקעות. בג"ץ מכריע לטובת המדינה וקובע כי ההתנחלויות ממלאות צורך ביטחוני.

22.10

החלטת בית הדין הגבוה לצדק בעניין אלון מורה: דחיית הטענות הביטחוני כעילה להפקעת קרקעות לצורך הקמת התנחלות. בשונה ממקרה בית אל, הפעם הוגשו תצהירים ביטחוניים

של אנשי צבא בכירים לשעבר שהטילו ספק בצורך הביטחוני בהקמת ההתנחלות בלב אזור מיושב בצפיפות. נוסף על כך הגישו המתנחלים עצמם תצהיר המתנער מהעילה הביטחונית וטענו לזכותם המלאה והבלתי מותנית להתנחל בכל רחבי הגדה. בעקבות פסק הדין, הותוו דרכים חדשות להפקעת קרקעות פלסטיניות לצורך הקמת התנחלויות. בהנחיית פליאה אלבק, סגנית בכירה לפרקליט המדינה, ניצלה ישראל הוראות בחוק המקרקעין שחל בשטחים (חוק עות'מאני מ-1858), שקבעו כי אדמות לא רשומות (כשני שלישים משטחי הגדה), שאינן מעובדות במשך תקופה מסוימת, אפשר להכריז עליהן כאדמות מדינה. במשך השנים הכריזה ישראל על קרוב ל-30% משטחי הגדה כאדמות מדינה.

#### אוקטובר

החזית הלאומית הפלסטינית, המגדירה עצמה זרוע של אש"פ בשטחים הכבושים, מוצאת מחוץ לחוק.

עוד ב־1979:

\* צו מס' 783 בדבר ניהול מועצות אזוריות (יחד עם צו מס' 892 בדבר ניהול מועצות מקומיות, שיתפרסם בשנת 1981) מעניק למועצות היהודיות סמכויות של מועצה אזורית על חלק ניכר משטחי הגדה; ממועצות פלסטיניות נשללת אפשרות דומה. הצווים מרחיבים את תחולת החוק הישראלי בשטחים, שחל כעת לא רק באופן אישי על המתנחלים, אלא גם על שטחיהן הנרחבים של המועצות האזוריות ההופכים למובלעות טריטוראליות. הצווים גם פותחים פתח להשתלטות על אדמות רבות: בתוך שנים ספורות עתיד להשתרע השטח הנתון לשליטתן הישירה של ההתנחלויות על כ-42% משטח הגדה.

\* קבוצת רופאים ואנשי בריאות פלסטינים, המשויכים למפלגה הקומוניסטית הפלסטינית, מקימים את איחוד הוועדות הפלסטיניות להקלה רפואית (Union of Palestinian Medical Relief Committees, UPMRC). האיגוד מתמקד בהגשת סיוע רפואי ראשוני ובחינוך לבריאות באזורים כפריים, בניסיון להפחית את שליטתה של ישראל ואת הדומיננטיות שלה במערכת הבריאות הפלסטינית.

1980

29.1

בעקבות פסיקת בג"ץ בעניינה מועתקת ההתנחלות אלון מורה לאתר הר כביר, קילומטרים אחדים מצפון להתנחלות המקורית.

30.1

רצח ראשון של מתנחל: יהושע סלומה נורה למוות בשוק בחברון. התפרעויות של מתנחלים בעיר. למחרת הרצח פולשת קבוצת מתנחלים מקריית ארבע לכמה מבנים נטושים בלב חברון.

15.4

ישראל מבטלת את הבחירות המוניציפליות שנקבעו לחודש זה עקב החשש מעלייה נוספת בכוחם של הארגונים הלאומיים.

2.5

רצח של שישה מתנחלים בחברון. בעקבותיו ישראל מגרשת את ראשי העיר חברון וחלחול וכן את הקאדי של חברון.

2.6

פעולת טרור ראשונה של המחתרת היהודית נגד ראשי עיריות בגדה המערבית: ראשי עיריות שכם ורמאללה נפצעים קשה.

30.7

חוק יסוד: ירושלים בירת ישראל מכריז על העיר ה"מאוחדת" כבירתו הנצחית של עם ישראל. לחוק זה אין כל משמעות מעשית.

1981

26.1

הממשל הצבאי מפרסם צווי איסור בנייה באזור בית לחם וג'נין, בסמוך לציירי התנועה המקיפים בסיסי צבא והתנחלויות.

29.4

בעקבות ביקורת שמתח בית המשפט העליון על אכיפת החוק על המתנחלים בשטחים מוקמת במשרד המשפטים ועדה בראשות המשנה ליועץ המשפטי לממשלה, יהודית קרפ. מטרתה המוצהרת של הוועדה היא להבטיח ככל האפשר שחשדות בגין עבירות שעברו ישראלים ב"איו"ש" נגד תושבי האזור הערבים ייחקרו במהירות, בענייניות וביעילות. מסקנות של הוועדה, שפורסמו ב-1984, היו חד-משמעיות: המשטרה אינה מקיימת את התחייבותה לבג"ץ למנוע ככל האפשר מעשים בלתי חוקיים של מתנחלים. הוועדה קבעה כי מספר התיקים שנסגרו בעילה של "עברייין לא נודע" עולה על המקובל, כי שוטרים מגלים ותרנות כלפי מתנחלים שאינם משתפים פעולה בחקירתם, וכי בחלק מן התיקים נראה כי לא נעשתה שום פעולה לאיתור העבריינים.

נובמבר

הקמת המנהל האזרחי, באופן רשמי לשם יישום תוכנית ה"אוטונומיה לתושבים" שישראל התחייבה לה במסגרת הסכם השלום עם מצרים. מתאם הפעולות בשטחים כפוף מעתה לרמטכ"ל במקום לשר הביטחון, ומעורבותם של המפקדים הצבאיים בהחלטות היומיומיות הנוגעות לניהול החיים גדלה.

נובמבר

שביתה בת שבועיים של בעלי מקצועות חופשיים בעזה נגד מסים חדשים שהטיל הממשל הצבאי. בתגובה ישראל מטילה קנסות, עוצרת בעלי מקצוע וסוגרת חנויות ובתי מרקחת.

נובמבר

הקמת הוועד לסולידריות עם אוניברסיטת ביר זית, אחת המסגרות הראשונות לשיתוף פעולה של ישראלים ופלסטינים מחוץ לחוגי השמאל האנטי-ציוני.

1982

**אביב**

גל התקוממות נגד ישראל בשטחים, שבמהלכו נהרגו 31 פלסטינים ונפצעו 365.

12.3

ישראל מפטרת עשרה ראשי ערים בגדה ובעזה וממנה במקומם קצינים ישראלים. בכך מסתיימת תקופה של סובלנות יחסית כלפי יחידים ומוסדות המבטאים עמדה לאומית. בהמשך מוטלות הגבלות תנועה אישיות על מנהיגי פועלים, על מנהלי אגודות צדקה, על עורכי עיתונים ועוד. כמו כן ישראל נוהגת להטיל עוצר והגבלות תנועה אזוריות ומגבירה את קצב הריסת הבתים כאמצעי ענישה. בתי ספר נסגרים כאמצעי השקטה וענישה.

**אפריל**

ועדת השרים להתיישבות מאפשרת הקמת התנחלויות ב"יוזמה פרטית", ומכשירה בכך רכישה של קרקעות בשטחים בידי גופים פרטיים, אגב הפקעת המונופול על רכישת קרקעות מידי קרן קיימת לישראל.

6.6

ישראל פולשת ללבנון לצורך מה שכינתה "מבצע שלום הגליל". ההתקפה כוונה נגד אש"ף ומוסדותיו בלבנון ושאפה לכונן "סדר חדש" מצפון לישראל. למרות ההצהרות על מבצע מוגבל וקצוב בזמן, צה"ל מגיע בתוך ימים ספורים לפאתי ביירות. השכונות הפלסטיניות ומחנות הפליטים בצור, בצידון, באזורים שמדרום לביירות ובביירות עצמה מותקפים.

21.8

לאחר שני חודשי מצור על ביירות והרג של אלפי אזרחים מתחיל פינוי כוחות אש"ף מביירות, בפקוח בינלאומי לפי הסכם שהושג בתיווך ארצות הברית — בלי שכוחות אש"ף נכנעים לצבא הישראלי. הכוחות הפלסטיניים מתפזרים בין כמה מדינות ערביות. מפקדת אש"ף עוברת לטוניס.

18.9

חיילי הפלנגות הנוצריות, הזוכות לתמיכה של ישראל, טובחים כ-850 בני אדם במחנות הפליטים סברה ושתילה. כוחות צה"ל הפרושים מסביב למחנות אינם עושים דבר למניעת הטבח. כשבוע לאחר הטבח, מאות אלפי ישראלים מפגינים בתל-אביב בדרישה להקמת ועדת חקירה. ועדת החקירה תוקם כמה שבועות מאוחר יותר. הדוח, שיוגש בפברואר 1983, יוביל להדחתו של אריאל שרון מתפקיד שר הביטחון.

**דצמבר**

הממשלה מציגה תוכנית אב לפיתוח ביהודה ושומרון. על פי התוכנית, עתידים להתיישב כ-75,000 מתנחלים ב-35 התנחלויות חדשות.

עוד ב-1982:

\* ב-1982 מתהפכת מגמת התחזקותו של המגזר החקלאי בשטחים ונרשמת לראשונה ירידה בהכנסות מחקלאות, שתהפוך מאז למגמה קבועה. הירידה בהכנסות מחקלאות יצרה עידוד

נוסף לעבודה בישראל ולנטישת אדמות, ואפשרה בעקיפין לישראל להרחיב את ניהול ולחריז על עוד קרקעות שאינן מעובדות כאדמות מדינה.

\* העברת האחזיות על משק המים בשטחים מצה"ל לחברת מקורות. באמצע שנות התשעים יועברו כ-83% מהמים הנשאבים בשטחים לישראל, שבה הצריכה לנפש גבוהה כמעט פי ארבעה מזו שבשטחים.

\* מוקמת תנועת יש גבול – תנועת שלום המעניקה תמיכה וגיבוי לחיילים המסרבים לשרת בלבנון ובשטחים הכבושים. במשך השנים הצהירו למעלה מ-3,000 חיילים שיסרבו ליטול חלק בפעילויות צה"ל בשטחים. כ-350 מהם נשפטו לתקופות מאסר בפועל.

\* שניים מבכירי שלום עכשיו, דדי צוקר ויולי תמיר, מסולקים מהתנועה לאחר שנפגשו עם אנשי אש"ף.

1983

20.1

ישראל מגרשת 34 מרצים מאוניברסיטאות הגדה שסירבו לחתום על הצהרה שאינם תומכים באש"ף.

ינואר

מפגש פומבי בין יאסר ערפאת ועיסאם סרטאווי לבין נציגים ישראלים: אורי אבנרי, מתי פלד ויעקב ארנון. באספה של המועצה הלאומית הפלסטינית (PNC) שנערכה כמה שבועות לאחר מכן הותקפו ערפאת וסרטאווי בחריפות על שנפגשו עם ישראלים. בחודש מארס באותה שנה נורה סרטאווי למוות בידי מתנקש מארגונו של אבו נידאל בשל פגישותיו הרבות עם ישראלים.

26.7

אנשי המחתרת היהודית תוקפים את המכללה האסלאמית בחברון: 3 הרוגים ועשרות פצועים.

עוד ב-1983:

\* ישראל מחמירה שוב את הקריטריונים לאיחוד משפחות. במסגרת זו נקבע לראשונה כי בקשות של תושבי השטחים שנישאו לתושבי חו"ל תיבחנה בכפוף לשני שיקולים: (א) שיקולי ממשל, כשהכוונה היא בדרך כלל למתן הטבה למשפחות של משתפי פעולה, ולעתים רחוקות גם לפלסטינים בעלי הון שהתחייבו להשקיע בשטחים; (ב) שיקולים הומניטריים חריגים במיוחד, בלי שהוגדר למה הדבר מתייחס. מאז ההחמרה הנוספת במדיניות, הצטמצם עוד בשליש מספר האישורים לבקשות לאיחוד משפחות.

\* קבוצת אגרונומים ומהנדסים פלסטינים המזוהים עם המפלגה הקומוניסטית הפלסטינית מקימים את הוועדות הפלסטיניות להקלה חקלאית (Palestinian Agricultural Relief Committees, PARC). PARC פעל להפחתת התלות הכלכלית בישראל ולמניעת הפקעת אדמות, בכך שסייע לחקלאים הפלסטינים לאמץ שיטות עיבוד מתקדמות. האסטרטגיה העיקרית שנקט הארגון היתה עידוד הקמתן של ועדות חקלאים מקומיות. ארגון זה, יחד עם ארגונים אחרים מסוגו, יהיו התשתית החברתית באינתיפאדה הראשונה.

1984

12.4

ישראל משעה שוב את הבחירות המוניציפליות בשטחים. כעבור שישה חודשים בג"ץ מאשר את ההחלטה.

12.4

פרשת קו 300: ארבעה מחבלים מרצועת עזה השתלטו על אוטובוס אגד בקו 300 שנסע מתל-אביב לאשקלון, והחזיקו בנוסעיו כבני ערובה, במטרה להביא לשחרורם של מחבלים הכלואים בישראל. בני הערובה שוחררו בפעולה צבאית, שבמהלכה נהרגו אחת מנוסעות האוטובוס ושניים מהחוטפים. שני המחבלים האחרים נלכדו, נכבדו והובלו בידי החיילים לשדה סמוך, ובהוראת ראש השב"כ אז, אברהם שלום, הומתו במכות אבן בראשיהם. לציבור דווח כי כל החוטפים נהרגו בפעולה. כעבור ימים אחדים פרסם עיתון חדשות תמונה ובה נראה אחד החוטפים בחיים לאחר הפעולה, והאשים את השב"כ בטיוח הריגתו. בעקבות הפרשה התפטר ראש השב"כ ועמו התפטרו בכירים נוספים בארגון. כל המעורבים בפרשה קיבלו לבסוף חנינה מנשיא המדינה, חיים הרצוג.

24.5

מוגש כתב אישום נגד 27 חברי המחתרת היהודית, המואשמים ברצח, בניסיון לרצח ובחברות בארגון טרור. 13 מהם הורשעו בסופו של דבר בחברות בארגון: שניים נידונו למאסר עולם; אחד נידון לתשע שנות מאסר; אחד נידון לשבע שנות מאסר; והיתר נידונו לשלוש עד ארבע שנות מאסר. למן מעצרים פעל לובי ציבורי לשחרורם ואף הועלתה בכנסת הצעת חוק ברוח זו, שנדחתה. בתוך שנים ספורות יצאו רוב חברי המחתרת לחופשי. הנשיא הרצוג קצב את עונשם של אסירי העולם והם שוחררו לאחר שריצו פחות משבע שנות מאסר.

עוד ב־1984:

\* הכנסת מקבלת חוק לתיקון ולהארכת תקנות שעת חירום, שפותח פתח להחלת כל ספר החוקים הישראלי על תושבי ההתנחלויות בשטחים, ללא צורך בחקיקה או בתיקון נפרדים לכל חוק. עד אז הוחלו חוקים ספציפיים באופן פרטני על "תושבי האזור" הישראליים.

1985

14.1

הממשלה מחליטה להוציא את צה"ל מלבנון בשלבים, כשהיא שומרת על רצועת ביטחון מצפון לגבול הבינלאומי. צה"ל ייצא סופית מלבנון רק ביולי 2000, בעקבות התנגדות עזה של כוחות חיזבאללה שכללה גם פיגועי התאבדות.

3.2

"מבצע חסימות": מעל אלף מתנחלים חוסמים 28 צירי תנועה בשטחים ומחפשים ברכבים פלסטיניים. הפעולה נעשית על רקע אירועי יידוי אבנים ובמטרה לכפות על הצבא פעולה תקיפה יותר.

## 20.5

עסקת ג'יבריל: 1,150 אסירים, רובם פלסטינים, משוחררים בתמורה להחזרת שלושה חיילים ישראלים שנשבו בלבנון. מתנחלים פושטים על כמה מבתי המשוחררים בגדה, מכים, הורסים רכוש ומאיימים.

## 9.7

צו צבאי מורה לכל העיתונים בשטחים לפרסם חינם מודעות של הממשל הצבאי. העורכים מתנגדים.

## 21.7

מועצת קריית ארבע מחליטה לאסור על ערבים להיכנס לתחום ההתנחלות ולעבוד בה.

## 7.9

אלפי חיילים נשלחים לשטחים בתגובה להתנגדות ההתנגדות הפלסטינית. בששת השבועות הקודמים התבצעו 26 התקפות על ישראלים בשטחים וכישראל, שבהן נהרגו שישה ישראלים. ישראל מכריזה על אזורים נרחבים בגדה "שטח צבאי סגור".

## 22.9

מתנחלים מצטרפים למבצע מעצרים וחיפושים שצה"ל עורך במחנה הפליטים אל-אעמרי לאחר התקפות על כלי רכב ישראליים.

## עוד ב-1985:

\* המנהל האזרחי מתנה את הטיפול בבקשות לאיחוד משפחות בכך שהאנשים שבעניינם הוגשה הבקשה לא יהיו נוכחים בשטחים מרגע הגשת הבקשה ועד קבלת ההחלטה. בעקבות התנאי החדש נפסק הטיפול בבקשות שהגישו אנשים (בעיקר נשים) ששהו באותה עת בשטחים. לנוכח הסחבת בטיפול בבקשות וחוסר האפשרות לחדש את רישיונות הביקור, רבים מאלו שהמתינו לאישור בקשותיהם הפכו לשוהים בלתי חוקיים.

\* הגירעון במאזן הסחורות בין השטחים לישראל עלה ב-49% במהלך שנת 1985 והגיע לסך של 219 מיליון דולר. הפלסטינים הופכים לשוק שבוי של ישראל.

## 1986

## 10.4

ראש הממשלה שמעון פרס מכריז בכינוס של מפלגת העבודה שישראל מכירה בפלסטינים כעם. ההצהרה מעוררת ביקורת חריפה.

## 6.5

שר התעשייה והמסחר אריאל שרון הורה לסמן בבירור כל מוצר פלסטיני מהשטחים, בטענה כי מאיימים על מוצרים ישראליים בתחרות לא הוגנת.

## 6.8

הכנסת מחוקקת חוק האוסר על ישראלים להיפגש עם אנשי אש"ף. העונש הצפוי: שלוש שנות מאסר.

31.8

משרד התעשייה והמסחר מקציב מיליוני דולרים להקמת ארבעה אזורי תעשייה חדשים בגדה ולהרחבת עשרה אחרים.

19.12

מחנה המעצר אנסאר 2 בעזה נסגר, לאחר תלונות רבות על התעללות ועל תנאים ירודים. רוב האסירים משוחררים. המחנה ייפתח שוב כעבור שלושה חודשים בלבד.

1987

אוגוסט

מוקם מאגר מידע ממוחשב על האוכלוסייה הפלסטינית במשרדי המנהל האזרחי, שעל בסיסו יונפקו בעתיד היתרי תנועה והיתרי יציאה לישראל.

אוקטובר

ועדת לנדוי, שמונתה לבחינת שימוש בעינויים בחקירות השב"כ, מתירה להפעיל לחץ פסיכולוגי לא אלים של חקירה נמרצת וממושכת ומידה מתונה של לחץ פיזי. הוועדה קובעת כי החוקרים פועלים בכפוף ל"הגנת הצורך" ולכן אינם נושאים באחריות פלילית.

6.12

ישראל מנתקת את השכונות היהודיות במזרח ירושלים מהחיבור לחברת החשמל הערבית במזרח ירושלים ומחברת אותן לחברת החשמל הישראלית. זו פגיעה בסמל ריבונות וחיבור נוסף של תשתיות בין ישראל לשטחים, תוך כדי טשטוש הקו הירוק. זמן קצר אחר כך פג זיכיון חברת החשמל של מזרח ירושלים, וחברת החשמל הישראלית מספקת לראשונה חשמל לכל השטחים.

9.12

פרוץ האינתיפאדה הראשונה. בעקבות תאונת דרכים שבה נהג משאית ישראלי דרס למוות ארבעה תושבי ג'בליה — ובעקבות השמועה כי הדריסה היתה נקמה מכוונת — פורצות הפגנות רחבות היקף המלוות בהתנגשויות קשות עם הצבא ברצועה, ובהמשך גם בגדה ובמזרח ירושלים. רק כעבור כמה שבועות ישראל מבינה כי מדובר בשלב חדש בהתנגדות הפלסטינית.

דצמבר

מוקמת תנועת המחאה "השנה ה-21", המציעה סרבנות מעשית: סירוב לשרת בשטחים, החרמת תוצרת מההתנחלויות והימנעות מטיולים בשטחים.

1988

3.1

צווי גירוש למנהיגים ולפעילים פלסטינים בעקבות האינתיפאדה.

21.1

פרסומים: חיילים קיבלו הוראות "לשבור ידיים ורגליים" לפלסטינים כאמצעי ענישה.

**פברואר**

כל האוניברסיטאות והמכללות בשטחים נסגרות בצו צבאי לשנתיים, עד מארס 1990.

14.3

בעקבות כרוז המופץ בשטחים ולחצים ואיומים המופעלים בעקבותיו, מתפטרים למעלה מ-400 שוטרים פלסטינים.

מאי

מוטל עוצר לילה קבוע על רצועת עזה, שהוסר רק כעבור שש שנים.

31.7

המלך חוסיין מודיע על החלטתו בדבר "ניתוק הקשר המנהלי והמשפטי" בין ממלכת ירדן לגדה המערבית.

יולי

נוהל חדש בשטחים: הממשל הצבאי מסמן בסימנים שונים את תעודות הזהות של ערביי השטחים ומוסיף להן הגבלות בנוסח: "נושא תעודה זו אינו רשאי לצאת לישראל". כמה חודשים אחר כך יונפקו תעודות זהות ירוקות (בניגוד לתעודות כתומות או אדומות, שנושאים רוב תושבי השטחים) למי שיציאתו מהשטחים נאסרה.

אוגוסט

צה"ל מתחיל להשתמש בכדורי מתכת מצופים בגומי לפיזור הפגנות. עלייה חדה במספר הנפגעים הפלסטינים.

אוגוסט

ישראל מוציאה את "הוועדות העממיות" מחוץ לחוק.

25.10

סוכנות הידיעות רויטרס חושפת את דבר קיומן של יחידות המסתערבים "שמשון" ו"דובדבן", ואת העובדה שהן מחסלות "חשודים" ללא משפט.

15.11

המועצה לשחרור פלסטין מחליטה לקבל את החלטה 242 של האו"ם המכירה בישראל. יאסר ערפאת מכריז על הקמת מדינה פלסטינית. זרם החשמל בשטחים מנותק כדי למנוע מהפלסטינים לצפות בשידור הטלוויזיוני. 22 מדינות מכירות מיד במדינה הפלסטינית. יום זה יצוין מעתה כיום העצמאות הפלסטיני.

17.12

צו 1262: התניית כמעט כל סוגי הרישיונות — בהם רישיונות ליציאה מהשטחים, לעבודה, לנהיגה ולהחזקת רכב, לבנייה ולהקמת חברות — בתשלום מסים. יצוין כי המסים ששילמו תושבי השטחים היו גבוהים באופן ריאלי בכ-35% מאלו ששילמו אזרחי ישראל.

עוד ב-1988:

\* מוקמים שלושה ארגונים ישראליים לזכויות אדם: "בצלם", "רופאים לזכויות אדם" ו"שומרי משפט" — רבנים למען זכויות אדם. הארגונים יעסקו בתיעוד הכיבוש, יעתרו

לבית המשפט העליון בעניינים שונים, יגישו טיפול רפואי וסיוע לפלסטינים ויספקו סיוע משפטי.

1989

#### אפריל

בעקבות המלצת בג"ץ מוקמת ערכאת ערעור שיפוטית על פסיקות של בית המשפט הצבאי, שמקום מושבה ברמאללה. עד אז הופנו הערעורים למפקד האזור מטעם הצבא, וכמעט תמיד נדחו.

#### יוני

פועלים מרצועת עזה הנכנסים לישראל מחויבים להצטייד בכרטיס מגנטי, המכיל מידע עדכני על "עבר ביטחוני" ועל תשלום מסים וחשבונות מים וחשמל. הכרטיס שימש לא רק לרגולציה ולניטור של הכניסה לישראל, אלא גם אמצעי סחיטה לשיתוף פעולה עם השב"כ. זוהי ההגבלה הראשונה של היתר היציאה הכללי מ-1972. ההוראה הורחבה מאוחר יותר גם לגדה המערבית והוצגה כתנאי לקבלת רישיון עבודה.

14.9

שינוי בהוראות הפתיחה באש: אפשר לירות אש חיה גם על רעולי פנים לא חמושים.

28.9

ארגון חמאס מוכרז ארגון טרור והחברות בו מוכרזות לא חוקיות. במשך שנים טיפחה ישראל את הארגונים האסלאמיים — או למצער העלימה עין מצמיחתם — במטרה ליצור משקל נגד לתנועות הלאומיות.

1990

\* ישראל מסמנת מחדש את גבולות ירושלים המורחבת בעזרת מחסומים ותלוליות עפר, בניסיון להפריד בין מזרח ירושלים לשאר הגדה. הרשויות מתחילות לפקח על מקום מגוריהם של פלסטינים תושבי מזרח ירושלים ולשלול את זכויות התושבות שלהם אם העבירו את "מרכז חייהם" אל מחוץ לעיר. מדיניות זו תואץ באופן משמעותי מ-1995 ואילך.

#### אוקטובר

הכנות למלחמה במפרץ הפרסי. עקב חשש מטילים עיראקיים נושאי חימוש כימי, הממשלה מחליטה לחלק מסכות גז לכל תושבי מדינת ישראל. בעקבות התערבות בג"ץ, מסכות מחולקות גם לפלסטינים בשטחים.

1991

15.1

קואליציה צבאית בראשות ארצות הברית תוקפת את הצבא העיראקי בעיראק ובכוויית. ערים ישראליות מותקפות בטילים עיראקיים. בלחץ אמריקני, ישראל נמנעת מתגובה.

**ינואר**

במסגרת צעדי הביטחון שישראל נוקטת ערב מלחמת המפרץ הראשונה, מבוטל היתר היציאה הכללי משנת 1972. כל תושב שטחים המעוניין להיכנס לישראל חייב להצטייד בהיתר אישי. סגר ראשון מוטל על השטחים למשך 41 ימים. המדיניות נאכפת באופן חלקי בלבד. אכיפה משמעותית יותר תחל במארס 1993.

**מארס**

דוח בצלם מפרט את שיטות החקירה והעינויים של השב"כ: מניעת שינה ומזון, כליאה, קשירה, קשירת בננה, כיסוי הראש בשק, מכות.

31.3

ישראל אוסרת על כניסת פלסטינים לישראל ברכב פרטי.

12.9

הנשיא ג'ורג' בוש מתנה את מתן הערבויות לישראל בהקפאת ההתנחלויות.

18.9

פעיל השלום ומפעיל תחנת הרדיו קול השלום, אייבי נתן, נידון ל-15 חודשי מאסר על הפרת החוק האוסר על מפגשים עם אנשי אש"ף.

30.10

ועידת מדריד: לאחר כניעת עיראק ותום מלחמת המפרץ, מתקיימת ועידה בינלאומית לשלום במזה"ת, שזומנה בידי שרי החוץ של ארצות הברית ורוסיה בהשתתפות כמעט כל מדינות ערב. הוועידה מובילה לשיחות דו-צדדיות בין ישראל ובין סוריה, לבנון ומשלחת ירדנית-פלסטינית משותפת. אש"ף מאשר את חברי המשלחת הפלסטינים (אף שאינם חברים רשמיים בארגון).

15.12

ישראל אוסרת על פלסטינים להתקרב למרחק של פחות מ-150 מטרים מכבישים בין-עירוניים בשטחים.

1992

19.2

מעלה אדומים מוכרזת כעיר, העיר הראשונה בשטחים.

22.11

ממשלת רבין מחליטה להקפיא את הבנייה בשטחים. הבנייה תותר רק בתחומי היישובים הקיימים, על יסוד תוכניות מתאר מאושרות. בעקבות החלטה זו, מפורסם כמה חודשים מאוחר יותר צו מס' 1385, המקפיא את כל הליכי התכנון לבנייה בשטחים. החלטה זו נחשבת לאחד התמרצים לתופעת המאחזים הלא חוקיים, שראשיתה באמצע שנות התשעים והיא מתגברת בראשית שנות ה-2000. אף שבשנים 1992–1996, שנות כהונתן של הממשלות בראשות מפלגת העבודה, לא נבנו התנחלויות חדשות, אוכלוסיית ההתנחלויות גדלה בכ-40% והגיעה לכ-140,000 נפש (לא כולל מזרח ירושלים).

**דצמבר**

בעקבות חטיפת שוטר משמר הגבול ורציחתו ישראל מגרשת 415 אנשי חמאס ללבנון. חלקם הוחזרו באוקטובר 1993 והשאר הוחזרו כחודשיים מאוחר יותר.

1993

**מארס**

ישראל מתחילה לאכוף את איסור הכניסה של פלסטינים לישראל, כולל למזרח ירושלים. היציאה מותנית בהיתרים אישיים. על ישראלים (כולל פלסטינים אזרחי ישראל) נאסר להיכנס לרצועת עזה ללא קבלת היתר, הניתן ליום אחד בלבד.

16.4

פיגוע ההתאבדות הפלסטיני הראשון: פיצוץ מכונית תופת בפונדק דרכים בבקעת הירדן. עובד פלסטיני נהרג, שבעה חיילים נפצעו.

**יולי**

בעקבות תנופת הבנייה והפיתוח של שכונות יהודיות במזרח ירושלים ואכלוסן המואץ, מושג לראשונה רוב יהודי במזרח ירושלים. האוכלוסייה היהודית מונה כ-160,000 איש, לעומת כ-155,000 פלסטינים.

**אוגוסט**

ישראל קובעת לראשונה מכסה לאיחוד משפחות: 2,000 בקשות לכל היותר יאושרו בשנה. מכסה זו לא ענתה על צורכי האוכלוסייה, ועל בני משפחה נכפה פירוד במהלך ההמתנה הממושכת למענה.

13.9

חתימת הסכם אוסלו א בוושינגטון. ההסכם כלל הכרה הדדית בין ישראל לאש"ף ועסק בהסדרי הביניים לקראת הקמת ממשל עצמי לפלסטינים בעזה וביריחו וניהול בחירות חופשיות למועצה המחוקקת. הצדדים הסכימו לדחות את הדיונים בסוגיות הנוגעות להסדר הקבע (ירושלים, פליטים, התנחלויות, הסדרי ביטחון וכדומה). החתימה באה בעקבות משא ומתן סודי שארך שנתיים, והתקיים ברובו בנורווגיה.

עוד ב-1993:

\* שיא בסלילת כבישים עוקפים בגדה בעקבות הסכמי אוסלו ובמסגרת ההכנות לפריסה מחדש של צה"ל. בשנה זו החלה ישראל בסלילתם של למעלה ממאה ק"מ של כבישים חדשים בגדה המערבית, שהם יותר מ-20% מכלל התחלות הסלילה של המדינה באותה שנה.

1994

25.2

ברוך גולדשטיין, מתנחל מקריית ארבע, רוצח 29 מתפללים פלסטינים ופוצע 125 נוספים

במערת המכפלה בחברון. בהפגנות שפרצו בעקבות האירוע נהרגו תשעה פלסטינים נוספים מידי כוחות הביטחון הישראליים. במסגרת צעדי ההרגעה והשבת הסדר נחסם לתנועת כלי רכב פלסטיניים רחוב א־שוהדא, הרחוב הראשי באזור העיר העתיקה של חברון. ועדת החקירה שהוקמה בעקבות הטבח, בראשות השופט מאיר שמגר, הגיעה למסקנה שגולדשטיין פעל לבדו, אולם כוחות הביטחון לא היו ערוכים כיאות במערה ולא הקפידו שלא לאפשר כניסה עם נשק למקום. כן נמתחה ביקורת קשה על המשטרה בשטחים שלא פעלה די בקרב המתנחלים. הוועדה המליצה על שורת רפורמות בתחום אכיפת החוק על המתנחלים בגדה, ובמרכזן ריכוז סמכויות החקירה בידי משטרת ישראל.

29.4

פרוטוקול פריז מסדיר את היחסים הכלכליים בין ישראל לרשות הפלסטינית: איחוד מכסים, הסדרים חדשים לחלוקת מסים ועוד. ישראל מתחייבת לאפשר גישה חופשית של עובדים פלסטינים לעבודה בישראל ושל סחורות פלסטיניות לשוק הישראלי, ואמורה להעביר לרשות הפלסטינית את כספי המכס, המע"מ ומסי העבודה שהיא גובה בעבורה. מאז חתימת הפרוטוקול, ישראל מנכה מהסכומים הללו דמי טיפול אדמיניסטרטיביים וחובות של הרשות הפלסטינית ושל רשויות מקומיות פלסטיניות לחברות ישראליות. העברת הכספים משמשת אמצעי להפעלת לחץ על הרשות.

16.5

צה"ל מסיג את כוחותיו מרצועת עזה, למעט ההתנחלויות והדרכים המובילות אליהן. לראשונה זה שבע שנים מוסר העוצר הלילי על הרצועה.

יוני

בעקבות המלצת ועדת שמגר לחקירת הטבח במערת המכפלה, מוקם מחוז ש"י (שומרון ויהודה) של המשטרה, במטרה לייעל את אכיפת החוק על המתנחלים. המחוז אינו מאויש כראוי ואין בו ציוד מתאים.

1.7

בעקבות החתימה על הסכם העקרונות, יאסר ערפאת וצמרת אש"ף מגיעים מטוניס לעזה. ארבעה ימים אחר כך מוכרז ערפאת כנשיא הרשות הפלסטינית. הרשות מתחילה ליטול אחריות על נושאים אזרחיים (כגון חינוך, בריאות, רווחה ומשכורות) באזורי הממשל העצמי, ביריחו ובעזה.

ספטמבר

בעקבות שורה של פיגועי התאבדות, שאירעו בתגובה לטבח במערת המכפלה, מרחיבה ועדת השרים לענייני השב"כ את היתר העינויים שניתן על ידי ועדת לנדוי, ומתירה לשב"כ להפעיל "לחץ פיזי מוגבר" בחקירותיו. היתר זה ניתן לתקופה של שלושה חודשים, אולם מאז ועד היום הוא מוארך באופן קבוע.

10.12

פרס נובל לשלום מוענק ליאסר ערפאת, ליצחק רבין ולשמעון פרס.

1995

## ינואר

בעקבות הפיגועים בישראל מחליטה הממשלה להקים שתי ועדות לגיבוש "תוכנית הפרדה" בין ישראל לשטחים, האחת בראשות השר לביטחון פנים, משה שחל, האמורה לבחון את ההיבטים הביטחוניים של ההפרדה, והאחרת בראשות מנכ"ל משרד האוצר לשעבר, דוד ברודט, האמורה לעסוק בהיבטי הכלכליים. ועדת שחל ממליצה להקים "מרחב תפר" שיכלול מכשולים לאורך 320 ק"מ, מתוכם רק 29 ק"מ של גדר. כמו כן היא ממליצה להתיר כניסת פלסטינים לישראל רק על פי היתר כניסה ודרך מעברים מוסדרים, לצמצם כניסת כלי רכב מהגדה לישראל ולהנהיג שיטה להעברה מבוקרת של סחורות.

## מארס

ועדת ברודט, שמונתה לבחון את ההיבטים הכלכליים של ההפרדה בין ישראל לשטחים, ממליצה לאפשר כניסה של פלסטינים לישראל על בסיס בקרה ביטחונית; להגביר את האכיפה על פלסטינים הנכנסים לישראל ללא היתר ועל מעסיקיהם; לפעול להקמת מוסד ישראלי-פלסטיני בינלאומי להבטחת השקעות בשטחים מפני סיכונים פוליטיים; ולהקים אזור סחר בין שטח הרשות לשטח ישראל כדי לצמצם את כניסתם של כלי רכב המובילים סחורות מהשטחים לישראל.

## יוני

ישראל מגפיקה כרטיסים מגנטיים גם לפועלים פלסטינים מהגדה המערבית, ועליהם לשאתם יחד עם אישורי הכניסה לישראל.

28.9

חתימת הסכם אוסלו ב. חלוקת הגדה לאזורי A (אחריות פלסטינית מלאה, כ-18% משטח הגדה, הכוללים בין השאר את כל הערים הפלסטיניות המרכזיות, למעט חברון), B (אחריות אזרחית פלסטינית ושליטה ביטחונית ישראלית, כ-22% משטח הגדה) ו-C (שליטה ישראלית מלאה, כ-60% משטח הגדה). במסגרת ההסכם צה"ל נערך מחדש ונסוג ממרכזי הערים הפלסטיניות ומשטחי A. בשטחי B מתבצעים סיורים משותפים של כוחות ביטחון ישראליים ופלסטיניים ומוקמות מנהלות התיאום והקישור (מת"ק) לשם קידום התיאום ושיתוף הפעולה בין מערכות השלטון הישראליות בגדה לבין הרשות הפלסטינית. פעילות המת"ק תתמקד לימים בהנפקת היתרי תנועה והיתרי כניסה לישראל.

4.11

ראש הממשלה, יצחק רבין, נרצח בתום עצרת שלום בתל-אביב בידי יגאל עמיר, סטודנט למשפטים בן 27 מאוניברסיטת בר-אילן.

עוד ב-1995:

- \* מוקמת גדר סביב רצועת עזה. במשך השנים הוגדרו שטחים שונים בסמיכות לגדר כ"אזורי ביטחון מיוחדים", שבהם מותר לחיילים לירות ללא אזהרה מוקדמת.
- \* משרד הפנים מתחיל ליישם מדיניות של "טרנספר שקט" במזרח ירושלים. באמצעות

חוקים, תקנות ותכסיסים מנהליים נשלל מעמד התושבות מפלסטינים תושבי מזרח העיר שעברו להתגורר מחוץ לגבולות המוניציפליים של ירושלים (לרבות שהייה זמנית בחו"ל).

1996

5.1

ישראל מתנקשת בחייו של יחיא עיאש, "המהנדס", בכיר מכיני המטענים של חמאס. חמאס מבטיח נקמה.

19.1

בחירות ראשונות ברשות הפלסטינית. יאסר ערפאת נבחר לנשיא. חמאס וקבוצות אופוזיציוניות נוספות מחרימים את הבחירות.

פברואר-מארס

גל פיגועי התאבדות ברחבי ישראל. 58 הרוגים ולמעלה ממאתיים פצועים בארבעה פיגועי התאבדות בתוך תשעה ימים.

מארס

ישראל מפרסמת צו המורה לכל הסטודנטים העזתים הלומדים בגדה לשוב לבתיהם. מאז ישראל מסרבת להנפיק אישורי מעבר לגדה לסטודנטים מעזה.

3.3

הממשלה מחליטה על הפרדה בין אוכלוסיית ישראל לאוכלוסיית השטחים. לשם כך יוקמו במרחב התפר מעברים מוסדרים ותיחסמנה דרכים חלופיות לכניסת פלסטינים לישראל.

5.3

בעקבות גל הפיגועים, ישראל מטילה סגר מלא על השטחים. בד בבד מופרדים שטחי A ו-B זה מזה ומוטל סגר פנימי על 465 ערים וכפרים. עוצר ממושך מוטל על כמה כפרים שמהם יצאו, לטענת ישראל, מבצעי הפיגועים. נוסף על כך, כל שטחי השיפוט של ההתנחלויות (כ-42% משטח הגדה) מוכרזים "שטח צבאי סגור" וכניסת פלסטינים אליהם אסורה.

2.8

ממשלת הימין החדשה בראשות בנימין נתניהו מצהירה על הסרת המגבלות על פיתוח ההתנחלויות, ומסירה את ההקפאה החלקית שהוסכם עליה בהסכמי אוסלו. בפועל הוקמו מ-1996 ואילך רק עוד שלוש התנחלויות חדשות, בהן העיר החרדית מודיעין עילית, כיום הגדולה בהתנחלויות. רוב הבנייה החדשה נעשית בשכונות המוקמות בצמידות להתנחלויות הקיימות.

23.9

נתניהו מורה על פתיחת פתח ממנהרת הכותל לרובע המוסלמי בעיר העתיקה בירושלים. מהומות דמים בשטחים: 69 פלסטינים ו-11 חיילי צה"ל נהרגים.

3.10

ישראל מנתקת קווי אינטרנט בשטחים כדי לחסום זרימת מידע.

## 1997

## 15.1

נחתם הסכם חברון בין ישראל לרשות הפלסטינית: חברון מחולקת לשטח באחריות פלסטינית מלאה, H-1 (המשתרע על פני כ-18 קמ"ר ומאוכלס בכ-115,000 פלסטינים), ולשטח באחריות ביטחונית ישראלית ובאחריות אזרחית פלסטינית, H-2 (המשתרע על פני 4.3 קמ"ר ומאוכלס בכ-35,000 פלסטינים וכ-500 יהודים).

## עוד ב-1997:

\* בדרום רצועת עזה נפתח שדה תעופה בינלאומי שהפעילה הרשות הפלסטינית, וממנו יצאו מדי שבוע טיסות במספר מצומצם למדינות ערב. שדה התעופה הופצץ בידי ישראל בראשית האינתיפאדה השנייה.

\* הרחבה משמעותית של תוכניות המתאר ושל שטחי השיפוט של ההתנחלויות בגדה המערבית במטרה להשתלט על שטחים רבים ככל האפשר לפני המשך יישום חלוקת הגדה לשטחי A, B ו-C.

## 1998

## 31.8

ישראל מתקינה 13 שערים חשמליים בעיר העתיקה של חברון, במטרה לשלוט בתנועת הפלסטינים במקום.

## 2.10

צה"ל חוסם את הציר המרכזי המחבר בין שני חלקי העיר חברון (אזורי H-1 ו-H-2). כביש זה הפך לציר המרכזי בעיר מאז חסימת רחוב א-שוהדא לאחר הטבח במערת המכפלה.

## 8.10

ההתנחלות אריאל מוכרזת עיר, אף שמספר תושביה עומד על 15,000 בלבד (זאת בשעה שבישראל שממערב לקו הירוק נדרש מינימום של 20,000 תושבים כדי להכריז על עיר).

## 23.10

ועידת וואי מסתיימת בחתימה על הסכם לנסיגה ישראלית נוספת מהגדה. במסגרת ההסכם נקבע כי ישראל תעביר עוד כ-13% מהגדה המערבית לשליטת הרשות הפלסטינית, והרשות בתמורה תיזום פעולות להפסקת הטרור היוצא משטחה, תאסוף את הנשק הבלתי חוקי, תפעל להפסקת ההסתה ותמחק את הסעיף באמנה הפלסטינית הקורא להשמדת ישראל.

## 8.11

הוועד הפועל של אש"ף מאשרר את מכתב ערפאת לנשיא ארצות הברית, ביל קלינטון: ביטול ושינוי סעיפים באמנה הפלסטינית, המתכחשים לקיום ישראל.

16.11

שר החוץ אריאל שרון קורא למתנחלים "לרוץ ולתפוס גבעות"; בעקבות זאת נמתחת עליו ביקורת חריפה בצה"ל.

18.11

המנהל האזרחי מתחיל בעבודות לסלילת חמישה כבישים עוקפים חדשים בגדה, לקראת יישום הנסיגה השנייה, בהתאם להסכמי וואי.

18.11

דוח שלום עכשיו: הפלסטינים יכולים לבנות רק ב-7.3% משטח מזרח ירושלים.

24.11

נפתח שדה התעופה הפלסטיני הבינלאומי בדהנייה.

26.11

צה"ל מודיע שלא יחייב את ההתנחלויות להתמגן ולהתגדר, עקב חששם של המתנחלים מפני סימון גבולות שיגביל את התפשטות היישובים.

1999

4.5

שלום עכשיו: אף שישנן 3,714 דירות ריקות בהתנחלויות, נבנות 6,608 דירות חדשות.

11.5

מוצא צו סגירה לאוריינט האוס בירושלים. בג"ץ מעכב הסגירה עד לאחר הבחירות.

18.6

ראש הממשלה אהוד ברק מתכנן בניית גשר על עמודים, שאורכו 47 ק"מ, שיחבר בין הגדה לרצועה.

20.6

הקבינט הפלסטיני קורא לפלסטינים להפסיק לעבוד בהתנחלויות.

21.6

דוח הבנק העולמי: הפלסטינים צורכים הכי מעט מים במזרח התיכון. כמות המים הנצרכת עומדת על פחות ממחצית מהתקן של האו"ם.

4.8

צה"ל למתנחלים: רוב המאחזים שהוקמו לאחר הסכם וואי (31 במספר) לא יפוננו.

15.8

צה"ל מחמיר את המדיניות: בני 12 יישפטו על יידוי אבנים.

30.8

צה"ל יחרים מכוניות לפלסטינים שיתעלמו מקנס על עברות תנועה.

5.9

הסכם שארם א-שייח': הנסיגה שנקבעה בהסכם וואי תתבצע בשלושה שלבים, עד

ינואר 2000; הסכם מואץ על הסדר הקבע; ישראל תשחרר 350 אסירים; תחל בניית הנמל בעזה.

6.9

בג"ץ פוסק כי אין לעשות שימוש בעינויים כאמצעי חקירה. שופטי בג"ץ פסלו שיטות חקירה כגון "טלטול" הנחקר, החזקתו בתנחות מכאיבות לאורך זמן, מניעת שינה, חבישת שק אטום על ראשו והשמעת מוזיקה רועשת במשך שעות ארוכות. בפועל השב"כ ממשיך לענות נחקרים, בעיקר מאז פרוץ האינתיפאדה השנייה.

31.10

רחוב א־שוהדא בחברון נפתח לתנועת פלסטינים לראשונה מאז הטבח במערת המכפלה. הרחוב נסגר מחדש עם פרוץ האינתיפאדה השנייה.

אוקטובר

באיחור של כמה שנים, נפתח לראשונה הנתיב הדרומי של "המעבר הבטוח" בין רצועת עזה לגדה המערבית, שלפתיחתו התחייבה ישראל במסגרת הסכמי אוסלו. תושבי השטחים נאלצו לקבל אישור מישראל להשתמש במעבר ולעמוד בבדיקות ביטחוניות קפדניות לפני יציאתם לדרך. פלסטינים רבים הורשו לנסוע במעבר הבטוח רק באוטובוס מיוחד בליווי צבאי. אלפים אחרים הוגדרו "מנועי ברזל" ונסיעתם במעבר הבטוח נאסרה לחלוטין, לרבות באוטובוס עם ליווי צבאי. המעבר הבטוח פעל במשך פחות משנה: עם פרוץ האינתיפאדה בספטמבר 2000 סגרה אותו ישראל, ומאז לא חידשה את הפעלתו.

עוד ב־1999:

\* הוקמה ההתנחלות נגוהות, ההתנחלות האחרונה שהקמתה אושרה באופן רשמי בידי ממשלת ישראל. במהלך "שנות אוסלו" ועד פרוץ האינתיפאדה השנייה מספר המתנחלים בשטחים כמעט הוכפל, מ־110,900 מתנחלים ב־1993 ל־191,600 מתנחלים בשנת 2000.

2000

22.5–24.5

צה"ל נסוג מדרום לבנון באופן חד־צדדי.

27.7

ועידת קמפ־דיויד מסתיימת בכישלון. אף ששני הצדדים הסכימו לוותרים משמעותיים בהשוואה לעמדותיהם הקודמות, אין הסכמה בסוגיות ירושלים, זכות השיבה והסדרי הביטחון, והוועידה מתפזרת ללא תוצאות. שני הצדדים מתכוננים כבר במהלך השיחות לעלייה ברמת העימות הצבאי.

28.9

ראש האופוזיציה אריאל שרון מבקר בהר הבית בצעד הפגנתי ומעורר מחלוקת, על אף התרעות מודיעיניות על מרחץ דמים העלול להתחולל בתגובה. מיד לאחר הביקור מסתערים

מפגינים פלסטינים על כוחות המשטרה, המשיבים בירי כדורי גומי וגז מדמיע. ארבעה פלסטינים נהרגים ויותר ממאתיים נפצעו; ארגון בצלם טוען כי המשטרה עשתה שימוש מופרז בכוח.

29.9

פרוץ האינתיפאדה השנייה (אינתיפאדת אל-אקצא). תגובת יתר של הצבא הישראלי: בחודש הראשון של האינתיפאדה ישראל יורה כ-1,300,000 כדורים חיים.

8.10, 3.10, 1.10

12 פלסטינים אזרחי ישראל ופלסטיני נוסף תושב עזה נורים למוות בצפון הארץ במהלך הפגנות סולידריות עם הפלסטינים בשטחים.

5.10

אלוף פיקוד המרכז מוציא צו האוסר על כניסת ישראלים לשטחי A. הצו חל גם על תושבי מזרח ירושלים בעלי תעודות זהות כחולות.

8.10

איסור מוחלט על כניסת פלסטינים לתחומי ישראל. ישראל סוגרת את "המעבר הבטוח" בין הגדה לעזה, את מעבר רפיח ואת שדה התעופה הבינלאומי בעזה.

9.11

חוסין עבייאת, פעיל תנזים מבית לחם, שהיה מהאחראים לירי הממושך על שכונת גילה בירושלים, מחוסל בבית סחור בירי טיל ממסוק. פרט לעבייאת נהרגות עוד שתי נשים ושלוש אחרות נפצעו. ישראל מודה לראשונה באופן רשמי בביצוע פעולת התנקשות. עד סוף 2007 נהרגו בדרך זו 225 פעילים פלסטינים ו-147 אזרחים.

13.12

מתנחלים מכריזים על "מבצע חסימת כבישים" שסמטו "להוריד את הרוצחים מהכביש", במחאה על אי-אכיפת הוראת הרמטכ"ל לאסור תנועה של מכוניות פלסטיניות שנוסעים בהן גברים בלבד, הוראה שספגה ביקורת רבה בתוך הצבא.

עוד ב-2000:

\* ישראל מגדירה את המתרחש בשטחים "סכסוך מזוין שאינו מגיע לכדי מלחמה" (Armed Conflict Short of War), הגדרה שמביאה בעקבותיה הקלה בהוראות הפתיחה באש. הפרקליט הצבאי הראשי מחליט להקפיא את פקודת הקבע הקובעת כי יש לפתוח בחקירת מצ"ח בכל מקרה של פגיעה באזרחים, וקובע כי חקירה כזו תיפתח רק במקרים מיוחדים.

\* מוקם ארגון תעאיוש ("חיים יחד"): תנועת שטח של ערבים ויהודים המתמקדת בפעולות של סולידריות בשטחים.

\* בעקבות פרוץ האינתיפאדה והצניחה החדה בתנאי המחיה בשטחים, מוקם משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים (OCHA). מטרתו לתאם בין סוכנויות הסיוע השונות הפועלות בשטחים ולהפיץ מידע וניתוחים בעניינים הומניטריים. OCHA ישמש מקור המידע המרכזי

על אודות משטר הסגר בשטחים, יתעד בקביעות את פריסת המחסומים והחסימות וינפיק מעת לעת מפות עדכניות שלה.

## 2001

### 8.1

עיתון הארץ מדווח כי צה"ל מאפשר ירי ללא אזהרה בחלק מהשטחים.

### 21.1

שיחות טאבה: הניסיון האחרון להגיע להסכם מסגרת לקראת הסכם קבע בין ישראל לפלסטינים במהלך כהונתו של ראש הממשלה אהוד ברק. בשיחות נידונו כל הנושאים הרלוונטיים להסדר הקבע, והן הופסקו בשל תחושת הצדדים שבנסיבות הפוליטיות הקיימות, ימים ספורים לפני בחירות בישראל, אי־אפשר להשלים את הסכם המסגרת.

### 1.2

ישראל מונעת נסיעת פלסטינים ברכב פרטי באזור גוש עציון. בהמשך תגביל ישראל נסיעת פלסטינים בכבישים רבים, שיוגדרו כבישים לישראלים בלבד, הגבלה שאינה מעוגנת בצווים ואינה מפורסמת באופן כלשהו. לפי דוח בצלם משנת 2004, אורך הכבישים שבהם מוגבלת נסיעת פלסטינים עומד על 630 ק"מ.

### 4.2

צה"ל מודיע על חסימת כל הערים הפלסטיניות ועל מניעת כל תנועה ברכב פרטי מהן ואליהן. רק בתחילת 2002 החלה ישראל להנפיק אישורים לתנועה פנימית בגדה.

### 6.2

בחירות מיוחדות לראשות הממשלה בישראל. אריאל שרון נבחר.

### 2.3

ישראל חופרת תעלה עמוקה סביב העיר יריחו והופכת אותה ל"תא שטח" מבודד.

### 21.3

בעקבות עתירה לבג"ץ של ארגון רופאים לזכויות אדם, הצבא מתחייב שלכל "תא שטח" החסום בחסימות פיזיות תהיה לפחות דרך גישה אחת החסומה במחסום מאויש.

### 16.4

פלסטינים יורים מרגמות על העיירה שדרות. צה"ל נכנס לראשונה למבצע גדול בשטח A ברצועה. ישראל מחלקת את רצועת עזה לשלושה חלקים נפרדים.

### מאי

תחילת הקמת "מעקי בטיחות" המונעים מעבר כלי רכב במקומות שונים לאורך הקו הירוק.

### 6.5

כניסה ראשונה של צה"ל לשטחי A בגדה. יציאה כעבור כמה שעות.

### 18.5

תקיפה ראשונה של מטוסי קרב בגדה המערבית על בית הכלא בשכם.

**אוגוסט**

קמפיין ראשון של תנועת הסולידריות הבינלאומית (International Solidarity Movement, ISM): חמישים אזרחים זרים, רובם מבריטניה ומארצות הברית, הגיעו לשטחים כדי להיות עדים לנעשה בהם ולהשתתף בהגנה על תושבים פלסטינים מפני כוחות הביטחון הישראליים. עד אוגוסט 2007 הגיעו לשטחים למעלה מ-2,000 אזרחים זרים במסגרת פעילויות הארגון.

**17.10**

חוליה של החזית העממית מתנקשת בחייו של השר רחבעם זאבי, ממובילי רעיון הטרנספר.

**דצמבר**

הקמת מחסום קבע בקלנדיה. זהו המחסום העיקרי המפריד בין ירושלים לרמאללה ולשאר הגדה. המחסום ממוקם בתוך השטחים (ולא על הקו הירוק) ובמסגרת גבולותיה המוניציפאליים של ירושלים, כך שהוא חוצץ למעשה בין תושבי העיר.

**עוד ב־2001:**

\* במהלך 2001 הוקמו גדרות שאורכן כחמישים ק"מ באזורים חקלאיים לאורך קו התפר. הן כונו "גדר חקלאית-ביטחונית".

**2002****10.1**

צה"ל הורס כשישים בתים במחנה הפליטים רפיח, בתואנה כי הבתים משמשים מסתור למנהרות שבהן מוכרח נשק ממצרים לרצועה. יומיים אחר כך נהרסים כארבעים בתים נוספים. באמצעות הריסות חוזרות ונשנות עתיד צה"ל ליצור "buffer zone" ברוחב של כ-300 מטרים בין רפיח לבין עמדות צה"ל הממוקמות בסמוך לגבול המצרי.

**14.1**

ישראל מחסלת את ראד כרמי, פעיל פת"ח מטול כרם, שהיה אחראי לכמה פיגועי ירי משני צדי הקו הירוק, ומסיימת בכך כמה שבועות של רגיעה יחסית. לחיסול קדם ויכוח במערכת הביטחון הישראלית בשאלה אם להעדיף את אפשרות החיסול או את המשך השקט היחסי.

**20.1**

צה"ל משתלט, לראשונה מאז הסגת כוחותיו ממרכזי הערים, על עיר פלסטינית (טול כרם, למשך יממה).

**ינואר**

ישראל מתחילה להנפיק אישורים לתנועה פנימית בגדה. לדברי דוברת המנהל האזרחי, הרעיון נולד מכורח המציאות הביטחונית המורכבת, המחייבת הטלת כתרים מתמשכת. עוד נטען כי בעקבות הקושי שנוצר בתנועת התושבים הפלסטינים, הוחלט להקל על המעבר באמצעות הנפקת היתרי מעבר בכתר.

**פברואר**

בעקבות הפיגועים מחליט ראש עיריית ירושלים אהוד אולמרט שלא להמתין להשלמת תוכניות ההפרדה הממשלתיות ולהתחיל מיד בהקמת גדר סביב ירושלים על חשבון העירייה. עד מאי באותה שנה הוקמו סביב ירושלים גדרות ומכשולים פשוטים יחסית לאורך כשמונה ק"מ.

**פברואר**

קציני מילואים מתנדבים מתגייסים לשרת במחסומים כדי לטפל בנושאים אזרחיים. ב"יחידת מתנדבי קו התפר", שתוקם ביוזמת אגף המשימות בתנועה הקיבוצית ותשתלב בהמשך במסגרת צה"ל, שירתו כ-4,000 מתנדבים במשך השנים. היחידה פורקה מאז.

27.3

פיגוע במלון פארק בנתניה במהלך סדר פסח שנחגג במקום. שלושים ישראלים נהרגים.

28.3

ישראל מכריזה על הרשות הפלסטינית כאויב ופולשת לערים הפלסטיניות במבצע המכונה "חומת מגן". צה"ל מטיל מצור בן 34 ימים על ערפאת בלשכתו במוקטעה. במהלך המבצע נגרם נזק רב למשרדים ממשלתיים ולמאגרי מידע. אלפי פלסטינים נעצרים ומשוכנים בצפיפות רבה וללא תנאים בסיסיים במחנה המעצר עופר ובמחנה המעצר קציעות (אנסאר 3) שנפתח מחדש. בתום המבצע נמנו בשטחים 261 הרוגים.

13.4–2.4

קרבות קשים במחנה הפליטים ג'נין במסגרת "מבצע חומת מגן". 56 פלסטינים ו-23 חיילי צה"ל נהרגים. כל מרכז המחנה נהרס לחלוטין ומשוטח בדחפורים. הפלסטינים טוענים כי צה"ל ביצע במחנה טבח.

14.4

הקבינט הישראלי מחליט על הקמת מכשול קבוע בגדה המערבית. חלק משמעותי מהתוואי שייקבע אינו חופף לקו הירוק, והוא חודר אל תוך הגדה למרחק הנע בין כמה מאות מטרים לכמה קילומטרים. בהמשך יקורב תוואי המכשול לקו הירוק עקב פסיקות בג"ץ, שיפסול כמה קטעים במכשול בעילה של "חוסר מידתיות" בין התועלת הביטחונית לפגיעה באזרחים הפלסטינים. מסיבה זו יוקפאו גם תכנון ובניית "הגדר המזרחית", שתוכננה לעבור ממערב לבקעת הירדן, על שיפולי שדרת ההר.

יוני

מספר העצירים המנהליים, שעמד על 80 בתחילת "מבצע חומת מגן", מטפס ל-929.

יוני

"מבצע דרך נחושה": למעלה ממיליון פלסטינים נתונים בעוצר כמעט רצוף במשך למעלה מחודשיים.

22.7

סלאח שחאדה, ראש הזרוע הצבאית של חמאס ברצועת עזה, מחוסל בביתו בפצצה במשקל

טון המוטלת ממטוס F-16. יחד עמו נהרגים אשתו, בתו, אחד מעוזריו ועוד 11 אזרחים, בהם שבעה ילדים. מפקד חיל האוויר (והרמטכ"ל לעתיד), דן חלוץ, אמר בריאיון לעיתון הארץ כי כל מה שמרגיש טייס במקרה כזה הוא "מכה קלה בכנף".

22.7

הכנסת מקבלת את תיקון מס' 4 לחוק הנזיקין, הידוע גם כ"חוק האינתיפאדה הראשונה", שנועד לצמצם את חובתה של ישראל לפצות פלסטינים שנפגעו בידי כוחותיה. הורחבה הגדרת המונח "פעולה מלחמתית", הפוטרת את המדינה מחבות נזיקית, והוטלו מגבלות פרוצדורליות משמעותיות על תביעות המוגשות בגין נזקים שנגרמו בשטחים מפעולות של צה"ל שאינן פעולות מלחמתיות. בין השאר קוצרה תקופת ההתיישנות על תביעות ונקבע כי לא יחולו עליהן ההוראות העיקריות של פקודת הנזיקין, המעבירות את נטל השכנוע לעניין יסוד ההתרשלות מן התובע אל הנתבע.

21.8

שינוי במדיניות החיסולים, עם הפעלת "מבצע ציד": צה"ל מורשה להתנקש בחייו של כל פעיל המופיע ברשימת החיסול ברגע שנקרית ההזדמנות. לחיסול אין מעתה קשר למעמד הפעיל בתוך ארגונו. מבוטל גם הצורך להצדיק את ההתנקשות בטענה שהפעיל הוא "פצצה מתקתקת", כלומר במידע מוצק כי הוא בדרכו לבצע פיגוע.

עוד ב-2002:

\* נחקק חוק השב"כ. לראשונה מוסדרות בחקיקה סמכויותיו של גוף רב-עוצמה זה, שתפקד עד אז כ-"legal specter".

\* על פי נתוני הבנק העולמי, בין ספטמבר 2000 לסוף 2002 סבלה הכלכלה הפלסטינית מאחד המיתונים החמורים בהיסטוריה המודרנית. הצניחה בתמ"ג הגיעה כמעט ל-40%, רמה הדומה לזו של השפל הגדול בארצות הברית ב-1929. האבטלה זינקה מ-10% מכוח העבודה לממוצע של 41%, ומספר העניים קפץ מ-20% ללמעלה מ-50%.

2003

ינואר

אלוף פיקוד המרכז מכריז כי גבול "מעטפת הביטחון" המקיפה את השטח הבנוי של כל התנחלות משיק לבתים הקיצוניים של הכפרים הערביים השכנים.

18.3

מחמוד עבאס נבחר לראש הממשלה הפלסטיני הראשון.

14.4

יועץ ראש הממשלה, דב וייסגלס, מעביר ליועצת לביטחון לאומי אז, קונדוליזה רייס, מכתב רשמי שבו ישראל מתחייבת בין השאר להקים צוות ישראלי-אמריקני שיקבע קו בינוי להתנחלויות בגדה, ולהעביר בתוך שלושים יום רשימה של מאחזים לא מורשים המיועדים לפינוי, בצירוף מועד פינויים. בפועל לא מתבצע דבר מהתחייבויות אלו.

## אפריל

מוקמת הקבוצה "אנרכיסטים נגד הגדר", המשתמשת בטקטיקות של פעולה ישירה לשם מאבק נגד בניית מכשול ההפרדה. הקבוצה מארגנת הפגנות לא אלימות בשיתוף ישראלים, פלסטינים ופעילים בינלאומיים.

30.4

נשיא ארצות הברית, ג'ורג' בוש, מפרסם את "מפת הדרכים" לשלום ישראלי-פלסטיני. התוכנית אמורה להוביל להקמת מדינה פלסטינית דרך צעדים הדדיים של ישראל ושל הרשות הפלסטינית, והיא כוללת בין השאר התחייבות של ישראל לפינוי כל המאחזים שהוקמו מאז מארס 2001, והתחייבות פלסטינית להפסיק את כל סוגי האלימות.

יוני

ארצות הברית מעמידה ערבויות בסך תשעה מיליארד דולר לרשות ישראל, ללא כל התניה בדבר התקדמות מדינית, הקפאת התנחלויות או הקלות לפלסטינים. זאת בניגוד לערבויות שניתנו ב-1991, שהותנו בהקפאת ההתנחלויות.

29.6

הכרזה ראשונה על הודנה (הפסקת אש) מצד ארגוני ההתנגדות הפלסטיניים. הרשות מקבלת אחריות ביטחונית לרצועה ולבית לחם. הפסקת האש תקרוס במהלך חודש אוגוסט, בעקבות הפיגוע בקו 2 בירושלים וחידוש מדיניות החיסולים.

## אוקטובר

במסגרת הקמת מכשול ההפרדה, "מרחב התפר" (השטח הכלוא בין חומת ההפרדה לקו הירוק, המשתרע על פני כ-10% משטח הגדה) מוכרז "שטח סגור". צו צבאי קובע כי לא ייכנס אדם למרחב התפר ולא ישהה בו וכי אדם הנמצא במרחב התפר יהיה חייב לצאת ממנו לאלתר. הגבלה זו חלה על אך ורק על פלסטינים ולא על ישראלים, יהודים זכאי חוק השבות ואזרחים זרים. הצו מחייב את התושבים הפלסטינים במרחב התפר להצטייד בהיתרי כניסה למקומות מגוריהם ובהיתרי שהייה בהם.

1.12

נחתם הסכם ז'נווה, מתווה לא רשמי להסדר קבע בין ישראל לפלסטינים, שסיכם שיחות שהתקיימו בשנים 2002–2003 בין צוותים בראשות יוסי ביילין ויאסר עבד ראבו. בין עקרונות ההסכם: הכרה הדדית, הפסקת האלימות, חלוקת ירושלים, יישוב בעיית הפליטים, גבול בר-קיימא על בסיס הקו הירוק וחילופי שטחים ביחס של אחד לאחד בכמה מקומות.

2004

13.1

שר הביטחון שאול מופז נפגש עם נציגי המדינות התורמות והארגונים ההומניטריים הבינלאומיים ומבקש מהם להתגייס למניעת קריסתה המוחלטת של הרשות הפלסטינית.

## 2.2

ראש הממשלה אריאל שרון מכריז על תוכנית ההתנתקות. במוקד התוכנית: הסגתם של כוחות הצבא מרצועת עזה ופינוי של כל ההתנחלויות היהודיות שהוקמו שם, וכן פינוי של ארבע התנחלויות (גנים, כדים, חומש ושא-נור) ושל כמה מוצבים צבאיים בצפון הגדה המערבית. לנוכח קביעתה של ישראל כי אין שותף פלסטיני שאפשר להתקדם מולו בתהליך שלום דו-צדדי, הממשלה מחליטה לבצע את ההתנתקות באופן חד-צדדי, בלי לעגנה בהסכם עם הרשות הפלסטינית ובלי להעביר לידיה סמכויות. על פי התוכנית, ישראל תמשיך לשלוט על המרחב האווירי ועל המרחב הימי של רצועת עזה וכך תשלוט למעשה ב"שלט רחוק" ברצועה. חרף זאת, ממשלת ישראל מצהירה בהחלטתה כי השלמת התוכנית תשלול את תוקפן של הטענות נגד ישראל בדבר אחריותה לפלסטינים ברצועת עזה, ומדגישה כי בעקבות יישומה לא יהיה יסוד לטענה שרצועת עזה היא שטח כבוש.

## פברואר

לראשונה ישראל מפרקת קטע מגדר ההפרדה, ממזרח לבקת א-שרקיה, ומעבירה אותו לתוואי החופף פחות או יותר לקו הירוק.

## פברואר

תחילת עבודות על כביש משוקע קלקיליה-חבלה: סנונית ראשונה לתוכנית "הכול זורם" לבניית מערכות כבישים נפרדות לישראלים ופלסטינים, שתיחשף בעיתונות בפברואר 2006.

## 22.3

ישראל מחסלת את מנהיג חמאס, השיח' אחמד יאסין.

## מארס

דוח הוועדה בראשות תת-אלוף במיל' ברוך שפיגל, שמונתה לבדוק את תפעול המחסומים ולייעלו, מוגש לשר הביטחון. הוועדה זיהתה בעיות רבות בתפעול המחסומים והמליצה על רפורמה שתכלול קביעת נהלים ברורים לטיפול באוכלוסייה הפלסטינית, הקפדה יתרה על כללי התנהגות אתיים במחסומים ואיסור הכאה, ענישה והשפלה, וצמצום מגבלות תנועה גורפות בזמן ובמרחב. המלצות הדוח יושמו באופן מוגבל וחלקי.

## מאי

ישראל מציבה תנאי חדש להנפקת היתרים לשהיית פלסטינים-ישראלים ברצועה במסגרת "נוהל משפחות חצויות": ישראלי הנכנס לרצועה צריך להתחייב להישאר בה במשך שלושה חודשים לפחות.

## מאי

צה"ל הורס בעזרת דחפורים 298 בתים במחנה הפליטים רפיח. כ-3,800 פלסטינים מאבדים את בתיהם. ארגון Human Rights Watch יטען באוקטובר 2004 כי כ-16,000 איש, שהם כמעט 10% מאוכלוסיית רפיח, איבדו את בתיהם במהלך האינתיפאדה השנייה.

## 23.6

דוח הבנק העולמי: התרומות לפלסטינים הוכפלו בהשוואה לתקופה שלפני פרוץ האינתיפאדה והגיעו לממוצע של 950 מיליון דולר לשנה (בשנים 2001–2003). מתוך 713 מיליון דולר שהוצאו בשנים 2002–2003 על רוחה (מזון ויצירת מקומות עבודה), כ-97% מומנו על ידי תרומות.

## 30.6

בג"ץ גדר ההפרדה (בית סוריק): בית המשפט פוסל לראשונה קטע מגדר ההפרדה בטענה כי התוואי שנבחר אינו מתיישב עם עקרון המידתיות, המחייב לאזן בין התועלת הביטחונית לבין הפגיעה הנגרמת לפלסטינים, וקובע כי על המדינה להציג תוואי חלופי.

## 8.7

ישראל מבקשת להחיל את חוק נכסי הנפקדים, המעביר את רכושם של הפליטים הפלסטינים לידי האפוטרופוס לנכסי נפקדים במזרח ירושלים. החוק, שבעבר הוחלט להקפיא את תחולתו במזרח העיר, פותח פתח להפקעות רכוש בקנה מידה עצום. עקב ביקורת שיפוטית נסוגה בה ישראל מכוונתה.

## 9.7

פסיקת בית הדין הבינלאומי בהאג בעניין גדר ההפרדה: נקבע כי הגדר אינה חוקית ויש לפרקה.

## 6.10

דב וייסגלס, יועצו הבכיר של שרון, מודה בריאיון עיתונאי: יזמנו את ההתנתקות כדי להקפיא את התהליך המדיני לזמן בלתי מוגבל.

## 11.11

יאסר ערפאת מת בפריז, בן 75. נשמעו דיווחים סותרים על מצבו הרפואי טרם מותו ושמעות הטוענות כי הורעל.

עוד ב־2004:

\* הוקם "מערך המעברים" במסגרת המשטרה הצבאית. תפעול המעברים לאורך קו התפר ובאזור שכס מופקד בידי יחידות צבא מתמחות, המקבלות הכשרה בתחום הבידוק הביטחוני וזכויות האדם.

## 2005

## 8.2

בשארם א־שייח' שבמצרים מתקיים מפגש פסגה בהשתתפותם של יושב ראש הרשות הפלסטינית מחמוד עבאס וראש ממשלת ישראל אריאל שרון. בסיומה שני המנהיגים מכריזים על הפסקת אש.

## 17.2

ועדה שמינה הרמטכ"ל בראשות האלוף אודי שני קובעת כי הריסת בתי מחבלים גורמת נזק

יותר מתועלת ויש להפסיקה. לדברי הוועדה, ההרתעה (המוגבלת ממילא) שיוצרות הריסות הבתים אינה שקולה לשנאה ולאיבה שהן מעוררות. הצבא מאמץ את המלצות הוועדה ומפסיק, ככלל, להרוס בתים כמדיניות ענישה. הריסות הבתים בעילות ביטחוניות ברפח ובמקומות אחרים וכן הריסות בגין היעדר רישיון בנייה במזרח ירושלים ובשטחי C נמשכות. הוועד הישראלי נגד הריסת בתים מעריך כי מראשית הכיבוש הרסה ישראל כ-18,000 בתים בשטחים הכבושים.

## 8.3

מוגשת חוות הדעת בעניין המאחזים הבלתי מורשים שכתבה עורכת הדין טליה ששון בהזמנת ראש הממשלה אריאל שרון. ששון מצביעה על המעורבות העמוקה של משרדי הממשלה ושל המנהל האזרחי בהקמת המאחזים, בתקצובם, באחזקתם ובאבטחתם וגורסת כי מדובר ב"הפרת חוק ממוסדת". הדוח קובע כי מתוך 105 מאחזים בלתי מורשים, לפחות מחצית נבנו על אדמות פלסטיניות פרטיות, כך שאי-אפשר יהיה להכשירם גם בדיעבד.

## 16.3

מוטל איסור על פלסטינים הבאים מירדן דרך גשר אלנבי (הדרך היחידה להגיע לגדה מחו"ל) לעבור דרך הבקעה, גם אם פניהם לצפון הגדה. כן נאסר המעבר דרך הבקעה לתושבי יריחו שפניהם צפונה. בהמשך מוגבלת כניסתם לבקעה של כל תושבי הגדה, למעט תושבי הבקעה שזו כתובתם הרשומה. האיסור מונע משני מיליון פלסטינים להיכנס לבקעה ומאלפי בעלי אדמות לעבד בה את חלקותיהם. בדומה לחלק הארי של הגבלות התנועה, הגבלה זו אינה מעוגנת בצו או בתקנה כלשהי.

## יוני

ארצות הברית תורמת חמישים מיליון דולר להקמת המעברים החדשים בגדר ההפרדה באמצעות הסוכנות האמריקנית לסיוע בינלאומי (USAID), המופקדת על סיוע הומניטרי.

## 27.7

הכנסת מחוקקת את תיקון מס' 7 לחוק הנזקים האזרחיים, הפוטר את המדינה מאחריות לנזקים שגרמה ב"אזורי עימות", ומרחיב בכך את תיקון מס' 4 משנת 2002. התיקון, המצמצם עוד יותר את חבותה של ישראל לפצות פלסטינים שנפגעו מפעולותיה, הוחל רטרואקטיבית מיום פרוץ האינתיפאדה השנייה, והוא חל גם על נזקים הקשורים לביזה, להתעללות, לפגיעה שלא לצורך וכדומה. בדצמבר 2006 עתיד בג"ץ לבטל סעיף בתיקון המונע באופן גורף מפלסטינים לתבוע פיצויים מישאל; בתגובה לפסיקת בג"ץ תוגש לכנסת הצעת חוק חדשה (תיקון מס' 8), המבקשת למסד הסדר דומה באמצעות ניסוחים משפטיים אחרים.

## 1.8

הכנסת מחוקקת הוראת שעה המגבילה מאוד את האפשרות לאיחוד משפחות בין ישראלים לפלסטינים ומונעת מבני זוג לחיות יחדיו בתחומי ישראל או בירושלים המזרחית. רק נשים

פלסטיניות בנות 25 ומעלה וגברים פלסטינים בני 35 ומעלה יוכלו לקבל היתר שהייה בישראל בעקבות נישואיהם, שאף הוא אינו מקנה מעמד אזרחי או זכויות סוציאליות. בג"ץ עתיד לאשר את החוק בהרכב מורחב של 11 שופטים, על חודו של קול, במאי 2006. הוראת השעה נחקקה כחוק כעבור זמן קצר.

12.9–15.8

ההתנתקות. צה"ל מפנה את כל ההתנחלויות ברצועת עזה וארבע התנחלויות נוספות בצפון השומרון, ומסיג את כוחותיו אל מעבר לקו הירוק. כל ההתנחלויות נהרסות עד היסוד. ישראל ממשיכה לשלוט במעברים בין ישראל לרצועה, במרחב האווירי, במרחב הימי ובמרשם האוכלוסין.

30.8

ארצות הברית מוותרת על סימון "קווי הבנייה" בהתנחלויות.

15.9

בג"ץ מראעבה: בג"ץ פסל קטע של מכשול ההפרדה, שכלא חמישה כפרים פלסטיניים במובלעת טריטוריאלית בין המכשול לבין הקו הירוק כדי להותיר את ההתנחלות אלפי מנשה ממערב לתוואי המכשול. עם זאת, בית המשפט קבע כי לישראל נתונה הזכות להקים את החומה מעבר לקו הירוק גם לשם הגנה על התנחלויות, ודחה בכך את פסיקת בית הדין הבינלאומי בהאג.

28.10

צה"ל מנתק את צפון הגדה משאר חלקי הגדה, ואוסר על 800,000 תושבים פלסטינים לנוע דרומה משכם.

15.11

"הסכם המעברים": ההסכם נועד להסדיר את התנועה לרצועת עזה וממנה לאחר נסיגת ישראל בהתנתקות. האחריות על מעבר רפיח הועברה לידי מצרים והרשות הפלסטינית, בפיקוח של כוח מטעם האיחוד האירופי. כמו כן התחייבה ישראל לאפשר מעבר סחורות ואנשים בין הרצועה לגדה ולהסכים לבניית נמל מסחרי ושדה תעופה בעזה. בפועל יושם ההסכם באופן חלקי ביותר. מעבר רפיח הוגדר אמנם מעבר גבול בינלאומי, אך בפועל הוא נסגר לתקופות ממושכות עקב חילוקי דעות בדבר טיב הפיקוח על העוברים בו. כמו כן לא הופעל מעבר בין רצועת עזה לגדה המערבית.

29.12

בעקבות ירי טילי הקסאם על שדרות ועל יישובי האזור, צה"ל מכריז על "אזור חיץ" בצפון הרצועה, שאליו הוא יורה ארטילריה ואש מן האוויר כדי להרוג.

דצמבר

אונר"א: 48% מאוכלוסיית הגדה המערבית ו-65% מאוכלוסיית רצועת עזה מצויות מתחת לקו העוני, העומד על הכנסה של 2.1 דולרים ביום.

2006

22.1

מחסום ארז, המפריד בין רצועת עזה לישראל, הוא ראשון המעברים שתפעולם מועבר לידיים פרטיות במסגרת תוכנית כוללת לשדרוג המעברים בין ישראל לשטחים ולעיצובם כטרמינלים מודרניים. המטרה המוצהרת של התוכנית היא שיפור יעילותם של המעברים ושיפור השירות הניתן לפלסטינים. יצוין שכל המעברים למעט אחד נמצאים בעומק השטח הפלסטיני, ולא על הקו הירוק עצמו.

25.1

חמאס מנצח בבחירות לרשות הפלסטינית. ישראל ומדינות הקוורטט מטילות סנקציות כלכליות על הרשות הפלסטינית.

17.2

צו אוסר על פלסטינים להיכנס לישראל בכבישים המיועדים לכניסת ישראלים לתוך תחומי הקו הירוק. הצו מתיר לפלסטינים, גם כאלה המוסעים ברכב ישראלי, לעבור רק דרך 11 מעברים מיוחדים, המוקצים לפלסטינים בלבד.

24.2

מתפרסמת תוכנית ישראל להפרדת התנועה בכבישי הגדה ("הכול זורם"). מדובר בתוכנית לסילת כבישים נפרדים לישראלים ולפלסטינים באורך כולל של כ-140 ק"מ. בצמתים מתוכננת הפרדה מפלסית. התוכנית נועדה להדוף את הביקורת שנמתחה על ישראל בגין ההגבלות שהטילה על תנועת פלסטינים ברכב פרטי, ולאפשר נסיעה רצופה בכבישים המיועדים לפלסטינים. רוב הכבישים המיועדים לפלסטינים יהיו כבישים ישנים וצרים, ובמקומות שתהיה בהם הפרדה מפלסית יותקן גם שער ברזל שיאפשר לסגור את המעבר בכל עת.

אפריל

הצבא צמצם את "טווח הביטחון" לירי ארטילריה ברצועה מ-300 למאה מטרים מאזורים בנויים. טווח הסטייה האפשרי של פגז ארטילריה מהסוג הנורה על רצועת עזה הוא מאה מטרים, כך שצה"ל יורה פגזים בידיעה ברורה שחלקם יפגעו באזרחים.

14.4

לראשונה מאז ההתנתקות: צה"ל נכנס לרצועת עזה בניסיון להפסיק את ירי טילי הקסאם על שדרות ועל יישובי "עוטף עזה".

25.6

חוליה פלסטינית תוקפת מוצב על גבול רצועת עזה. שני חיילים נהרגים וחייל אחד, רב"ט גלעד שליט, נשבה ונלקח אל תוך הרצועה. בעקבות החטיפה ישראל יוצאת ל"מבצע גשמי קיץ" שבו היא מגבירה את ההתקפות האוויריות והקרקעיות ברצועת עזה. נכון לסוף 2007, טרם שוחרר החייל.

## 27.6

ישראל מפציצה את תחנת הכוח של עזה. 700,000 תושבים נותרים ללא חשמל במשך חודשים ארוכים. בניית תחנת הכוח וכן שיקומה לאחר ההפצצה מומנו בכספי תרומות.

## 28.6

צה"ל עוצר עשרות מראשי החמאס ביהודה ושומרון, כולל עשרים חברי פרלמנט ושמונה שרים בממשלה הפלסטינית. הפעולה תוכננה כמה שבועות מראש ובוצעה בתיאום עם השב"כ ועם פרקליטות המדינה. בחמאס טענו שהמעצרים נועדו להעניק לישראל קלף מיקוח לשחרור גלעד שליט.

## 12.7

שני חיילי צה"ל, אהוד גולדווסר ואלדד רגב, נחטפים ללבנון בידי חיזבאללה. בתגובה יוצאת ישראל למתקפה רבתי על יעדי הארגון בכל רחבי לבנון, כולל הרובע השיעי בביירות. לפי דיווחי צה"ל ביצעו מטוסי חיל האוויר למעלה מ-7,000 גיחות הפצצה בלבנון, ובהמשך הלחימה הופעלו גם כוחות קרקעיים גדולים. הלחימה נמשכה 34 ימים, שבמהלכם ירה חיזבאללה אלפי רקטות וקטיושות על העורף הישראלי. מן הירי הזה נהרגו בישראל 44 אזרחים ו-12 חיילים, ונפצעו כ-2,000 בני אדם. בלבנון נהרגו כ-1,100 בני אדם והושמדו תשתיות רבות, בעיקר בדרום לבנון ובדרום ביירות. כמיליון תושבי דרום לבנון נאלצו לעזוב את בתיהם לברוח צפונה. בחסות הלחימה בצפון הוחמרו התקיפות ברצועה: 136 פלסטינים נהרגו בידי כוחות הביטחון במהלך ימי הלחימה בלבנון.

## 19.11

אלוף פיקוד המרכז יאיר נווה חותם על צו האוסר על נסיעת פלסטינים ברכב עם לוחית זיהוי ישראלית. הצו בוטל עקב ביקורת קשה.

## דצמבר

עימותים קשים בין פת"ח לחמאס ברצועת עזה. התקפות הדדיות על כוחות ביטחוניים ואזרחיים, המלוות בהרוגים ובנזק רב לרכוש. בסופו של דבר ידו של חמאס יוצאת על העליונה והארגון משתלט דה-פקטו על הרצועה.

## עוד ב-2006:

\* בעקבות מה שישראל מגדירה "רענון נהלים", נאסרת כניסתם לשטחים של תושבים פלסטינים בעלי אזרחות זרה, ובהם כאלה המתגוררים בשטחים שנים רבות.

## 2007

## 17.3

בעקבות הסכם מִכָּה שנחתם בפברואר בין נציגי חמאס ופת"ח מושבעת ממשלת אחדות פלסטינית. בראשה עומד אסמאעיל הנייה מחמאס, ומשרתים בה 25 שרים (12 מחמאס, שישה מפת"ח והשאר עצמאיים או מסיעות השמאל). מטרת ממשלת האחדות היא להפסיק את

העימותים הפנימיים בשטחים ולהסיר את החרם הבינלאומי שהוטל על הרשות הפלסטינית מאז ניצחון חמאס בבחירות.

#### מארכ

ארגון המזון העולמי קובע כי בשל הגבלות התנועה, הכלכלה הפלסטינית הופכת ל"כלכלת איים": אזורים קטנים שבהם אנשים מחליפים זה עם זה תוצרת, ללא מסחר בין ערים או בין עזה לגדה.

#### 8.6

בג"ץ מקבל את עמדת המדינה שתושבי עזה לא יוכלו ללמוד בישראל. באוגוסט יפסוק בג"ץ כי תושבי עזה אינם יכולים ללמוד גם בגדה המערבית. זאת אף שאפשרויות החינוך הגבוה ברצועת עזה מוגבלות ומקצועות נדרשים רבים אינם נלמדים בה.

#### 6.7

רוח שלום עכשיו מגלה כי תחום השיפוט של ההתנחלויות בגדה הוא פי עשרה מהשטח הבנוי. על אף פוטנציאל ההתרחבות שלהן, 90% מההתנחלויות משתלטות על שטח נוסף, לרוב בבעלות פלסטינית פרטית.

#### 25.7

מחודש הקשר בין המת"קים הישראליים לאלה הפלסטיניים לראשונה מאז עליית חמאס לשלטון בינואר 2006.

#### 4.9

בג"ץ מורה לפרק תוואי של 1.7 ק"מ מגדר ההפרדה ליד מודיעין עילית ולהחזיר למעלה מאלף דונם לתושבי הכפר בילעין. השופטים פסקו שהתוואי תוכנן כך שיכלול שכונה עתידית בעיר, ולא על בסיס שיקולים ביטחוניים. מינואר 2005 הכפר בילעין מנהל מאבק לא אלים נגד גדר ההפרדה. במאבק נוטלים חלק תושבי הכפר יחד עם פעילי שמאל ישראלים. את עיקר המאבק מהצד הישראלי ניהלה הקבוצה "אנרכיסטים נגד הגדר".

#### 5.9

יום לאחר פסיקתו בעניין אדמות בילעין פוסק בג"ץ בעתירה אחרת כי הבתים שנבנו באופן לא חוקי על אדמות הכפר, במסגרת הקמת השכונה מתתיהו-מזרח שבהתנחלות מודיעין עילית, לא ייהרסו.

#### 20.9

ישראל מכריזה על הרצועה "שטח עויין" ומודיעה כי הספקת החשמל והדלק לתושביה תצומצם.

#### 9.10

צה"ל מפרסם צו הפקעה ל-1,129 דונם ממזרח לירושלים. המקרקעין ייתפסו לשם הקמת "ציר מרקם חיים". הכביש מיועד לאפשר רצף תחבורתי פלסטיני ולהכשיר את הקמתן של שלוש שכונות יהודיות (שבהן 3,500 יחידות דיור) באזור E1, בין ירושלים למעלה אדומים.

## 11.10

בג"ץ פוסק כי חוקי העבודה הישראליים יחולו על פלסטינים העובדים אצל ישראלים בשטחים.

## 24.10

בתגובה לירי טילי הקסאם, מערכת הביטחון מציעה להפסיק את זרם החשמל לבית חאנון למשך שעותיים בכל ערב.

## 26.10

שר הביטחון אהוד ברק מאשר לשבש את הספקת החשמל והדלק לרצועת עזה. הספקת הסולר לא תיפגע בשל נחיצותו בבתי החולים ובתחבורה הציבורית. מאוחר יותר תופחת גם הספקת הסולר, דבר שיוביל לפגיעה חמורה ביכולת הספקת החשמל והמים ברצועה.

## 29.10

ישראל מאשרת העברת משאיות עם מטבע ישראלי לרצועה. הכסף מיועד למשכורות לעובדי הרשות הפלסטינית המזוהים עם פת"ח.

## 15.11

הכנסת מאשרת תיקון לחוק יסוד: ירושלים. רוב של שמונים חברי כנסת יידרש לכל ויתור על שטח או על סמכויות בעיר.

## 27.11

מתכנסת ועידת אנאפוליס, בהשתתפות נציגי ישראל, הרשות הפלסטינית, הקוורטט – האיחוד האירופי, ארצות הברית, האו"ם, רוסיה ומרבית מדינות הליגה הערבית, בהן מצרים וירדן ומדינות שאין להן קשר דיפלומטי עם ישראל כגון סעודיה, מלזיה, סודאן, לבנון וסוריה. בדומה לוועידת מדריד, ועידת אנאפוליס אינה סיכום של משא ומתן, אלא ניסיון לפתיחתו. מטרת הוועידה היא לנסות להניע מחדש את תהליך השלום ולסלול את הדרך למשא ומתן מוגבר לקראת הסכם קבע ישראלי-פלסטיני. ועידת אנאפוליס היתה הוועידה המשמעותית הראשונה בין הישראלים לפלסטינים מאז פסגת קמפ דייוויד בשנת 2000 ופריצתה של אינתיפאדת אל-אקצא.

## 30.11

טליה ששון, מחברת דוח המאחזים הבלתי מורשים, מתריעה: משרד המשפטים מכשיר הקרקע לבנייה גורפת בהתנחלויות. הצעת המשרד כוללת הלבנת מאחזים שהוקמו על אדמות פרטיות, ופותרת פתח למימון מאחזים לא חוקיים מטעם המדינה. ההצעה אף מאפשרת "הרחבת" התנחלויות, גם כאשר "השכונה החדשה" מרוחקת כמה קילומטרים מההתנחלות.

## נובמבר

כתב אישום ראשון נגד בנייה ישראלית בשטחים הוגש נגד מתנחל שחיבר כבל חשמל מגינות שומרון למאחז הסמוך אל מתן.

## 18.12

צה"ל מפרסם: מראשית האינתיפאדה השנייה נפתחו 1,091 חקירות מצ"ח. רק ב-118 מקרים

הוגשו כתבי אישום. 239 חקירות נפתחו בעקבות אירועי ירי, הוגשו שלושים כתבי אישום והורשעו 16 חיילים בלבד. זאת לאחר שנהרגו 4,330 פלסטינים, שמתוכם לפחות 2,056 לא היו מעורבים בלחימה (באשר ל-837 הרוגים אין מידע ודאי על מעורבותם בלחימה).

21.12

ראש מטה פיקוד הדרום בראשית האינתיפאדה השנייה, תא"ל במיל' צבי פוגל, אומר בריאיון לעיתון הארץ: צה"ל הכריז על "אזורי מוות" בעזה והפציץ שטחים מאוכלסים בפגזי פלאשט (המכילים אלפי חצי פלדה, שנועדו לפגוע בבני אדם).

23.12

חשש בישראל מפני משבר עם ארצות הברית על רקע אי-פינוי המאחזים בגדה.

